

Väkivallan sukupuolittuneet representaatiot henkirikosaiheisissa verkkokeskusteluissa

Pro gradu -tutkielma

Elina Kuirinlahti

Mediakasvatus / KTK

Lapin yliopisto

kevät 2013

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Väkivallan sukupuolittuneet representaatiot henkirikosaiheisissa verkkokeskusteluissa

Tekijä: Kuirinlahti Elina

Koulutusohjelma/oppiaine: Mediakasvatus

Työn laji: Pro gradu -työ X Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 75

Vuosi: 2013

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmani aiheena on väkivallan sukupuolittuneet representaatiot henkirikosaiheisissa verkkokeskusteluissa. Tarkastelen verkkokeskustelua yhtenä sukupuoliteknologian muotona. Tutkielmani on konstruktivistista eli pohjaa ajatukseen, että representaatio on osa todellisuutta. Tutkimuskysymykseni on: miten sukupuoli representoituu henkirikosaiheisella keskustelufoorumilla? Etsin vastausta diskurssianalyysin avulla aineistosta, joka koostuu viidestä henkirikosaiheisestä verkkokeskustelusta. Vastatakseni tutkimuskysymykseen, tarkastelen millaisia diskursseja henkirikoksia koskevissa verkkokeskusteluissa on tulkittavissa. Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, millaisia subjektipositioita henkirikoksen tekijälle ja uhrille tuotetaan.

Analyysin tuloksena esittelen ensimmäisenä syiden ja vastuun diskurssit, joihin kuuluu olennaisesti vastuun paikantuminen ja henkirikosten riittävät motiivit, esimerkiksi humalatila. Tekijää ja teon motiivia voidaan myös epäillä, kuten epäilyksen diskursseissa ilmenee. Tuomioiden diskursseissa tarkastellaan etenkin henkirikostuomioiden oikeudenmukaisuutta.

Tutkin sukupuolen representaatioita subjektiposition käsitteen avulla. Subjektipositiot ja sukupuolenrepresentaatiot jakaantuvat kahteen osioon henkirikoksen tekijän mukaan. Näistä käsittelen ensimmäisenä miesten tekemiä henkirikoksia. Tulokset jakaantuvat teemoihin parisuhdeväkivalta, isyys sekä aikuinen lapsi ja hänen vanhempansa. Verkkokeskusteluista oli havaittavissa se, että miesten tekemä väkivalta on hyväksyttävämpää kuin naisten. Tätä selittävät muun muassa kulttuuriset odotukset ja representaatiot. Uhrien positioita paikantaessa selvisi, että ei-hyväksyttäväksi väkivallan kohteiksi määriteltiin lapset ja oma iäkäs äiti. Mieheen läheisyydessä oleva nainen taas määriteltiin ainakin osittain aktiiviseksi väkivaltatilanteiden tuottajaksi. Nainen henkirikoksen tekijänä -osion teemoiksi muodostuivat parisuhdeväkivalta ja äitiys. Aineistoa tulkittaessa kävi ilmi, että naisten tekemää väkivaltaa on vaikea hyväksyä eikä sitä juuri näy esimerkiksi mediassa. Miesten tekemiä henkirikoksia selittävät syyt, eli riittävät motiivit, eivät ole riittäviä naisille. Esimerkkinä riittävästä motiivista miehelle näyttäytyy humalatila. Sukupuoli vaikuttaa olennaisesti siihen, miten väkivalta representoituu.

Avainsanat: diskurssianalyysi, representaatio, sukupuoli, verkkokeskustelu, väkivalta

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi X

(vain Lappia koskevat)

Sisällysluettelo

Johdanto	6
1 Käsitteellisten kehysten avauksia.....	8
1.1 Representaatio.....	8
1.2 Stereotyyppi yhtenä representaation muotona	9
1.3 Sukupuoliteknologia	11
1.4 Aikaisempi representaatiotutkimus.....	12
2 Tutkimuksen toteuttaminen	14
2.1 Tutkimuskysymykset	14
2.2 Tutkimusaineisto.....	14
2.2.1 Verkkokeskustelut kielenkäytön areenana	17
2.3 Diskurssianalyysi	19
2.4 Diskurssien tulkitseminen	21
2.5 Subjektipositioden paikantamisesta	22
3 Syiden ja vastuun diskurssit	25
3.1 Alkoholi: ”kännimurhat ovat aina kannimurhia”	25
3.2 Hulluus: ”[- -] ilman mielentilatutkimustakin selvää ettei mielenterveys ole tekijällä kohdallaan”	29
4 Epäilyksen diskurssit.....	34
5 Tuomioiden diskurssit	36
5.1 Henkirikosten määrittely ja tuomiot	36
5.2 Keskusteluista	37
6 Subjektipositiot ja sukupuolen representaatiot: Mies henkirikoksen tekijänä	41
6.1 Keskustelusta 1: Parisuhdeväkivalta	41
6.2 Keskustelusta 3: Isyys	43
6.3 Keskustelusta 5: Aikuinen lapsi ja hänen vanhempansa.....	46
6.4 Yhteenvetoa miehestä henkirikoksen tekijänä.....	48
7 Subjektipositiot ja sukupuolen representaatiot: Nainen henkirikoksen tekijänä	51
7.1 Keskustelusta 2: Parisuhdeväkivalta	51
7.2 Keskustelusta 4: Äitiys	54

7.3	Yhteenvetoa naisesta henkirikoksen tekijänä	57
8	Johtopäätökset ja pohdinta	60
8.1	Tutkimuskysymykseen vastaaminen ja yhteenvetoa tuloksista.....	60
8.2	Menetelmällisiä pohdintoja.....	62
8.3	Pohdintaa etiikasta ja luotettavuudesta	63
8.4	Väkivallasta ja henkirikoksista	65
	Kirjallisuus.....	68

Johdanto

Onko Suomi yhä väkivaltaisempi maa ja henkirikokset ovat arkipäivää? Tätä kysymystä pohdittiin A-studiossa 26.11.2012 ja aiheesta on ollut keskustelua pidempäänkin. Kuitenkin, henkirikosten määrää tutkittaessa sen on havaittu olleen laskussa koko 2000-luvun. Antaako media vääränlaisen kuvan suomalaisesta väkivallasta? Suomessa tehdään vuosittain noin 2,5 henkirikosta 100 000:a asukasta kohti ja esimerkiksi vuonna 2010 henkirikoksen uhriksi joutui 134 ihmistä (Lehti 2012: Henkirikoskatsaus 2011). Henkirikosten määrässä Suomi on edelleen Euroopan kärkipäässä.

Rikosuutisointia tutkinut Pasi Kivioja (2007, 111) huomauttaa, että perhesurmien määrässä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, ”vaikka 2000-luvun uutisoinnista saattaa saada sellaisen kuvan”. Media toimii median tavalla ja valitettavasti järkyttävät henkirikokset myyvät. ”Kaikki henkirikokset eivät automaattisesti päädy esimerkiksi iltapäivälehtien lööppeihin vaan teon pitää olla poikkeuksellinen ja hätkähdyttävä” (Kivioja 2004, 113).

Henkirikosuutisoinnissa painopiste on siirtynyt yhteisön reaktioihin, etenkin perhesurmauutisointi keskittyy surmaperheen kuvauksiin ja taustoihin. Taustoittamisella tekoja pyritään tekemään ymmärrettävimmiksi. Erona 2000-lukuun, aiemmin perhesurmia ei taustoitettu eikä niille haettu yhteiskunnallista kontekstia. Uutisointi on nykyään nopeampaa esimerkiksi internetin ansiosta. Uutisointi on pysynyt samana sen osalta, että varsinaisesta veriteosta kerrottu sen yksityiskohtaisemmin kuin aiemminkaan. (Kivioja 2007, 137–138; 142–143.)

Henkirikoksista puhutaan paljon ja julkinen keskustelu on vilkasta, esimerkiksi yleisestä turvattomuudesta puhutaan. Olisi kiinnostavaa tietää, miten keskustelu jatkuu muualla – ”oikeiden” ihmisten puheissa. Yritetäänkö äärimmäisille väkivallan teoille etsiä motiivia tai selitystä, vai ovatko ne arkipäivää? Pro gradu -tutkielmani lähtee liikkeelle tästä kiinnostuksesta. Tutkielmani aihe yhdistää niin pääaineeni mediakasvatuksen kuin laajan sivuaineeni sukupuolentutkimuksen. Aion selvittää, miten sukupuolta representoidaan internetin rikosaiheisissa verkkokeskusteluissa. Selvitän asiaa tarkastelemalla, millaisia diskursseja verkkokeskusteluista löytyy sekä millaisia positioita henkirikoksen tekijälle ja uhrille annetaan.

Minna Nikusen väitöskirja *Surman jälkeen itsemurha – Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa* (2005) esittelee tapoja, joilla murha-itsemurhauutisiin¹ ja väkivaltaan suhtaudutaan. Huomattavaa on, että ”suhtautumisen tavat riippuvat siitä, kuka on tekijä, kuka uhri ja mikä heidän välinen suhteensa on ja missä teko tapahtuu” (Nikunen 2005, 329). Tässä tutkielmassa aion tarkastella, miten väkivaltaan suhtaudutaan henkirikosaiheisissa verkkokeskusteluissa. Lisäksi pohdin, miten sukupuoli vaikuttaa siihen, miten henkirikoksista puhutaan, sekä tekijän että uhrin kannalta.

Media esittää sukupuolta tietyllä tavalla. Sitä voidaan pitää sukupuoliteknologiana, joka sukupuolta representoidessaan toistaa ja tuottaa käsityksiä siitä, mikä on miehekästä ja mikä naisellista (de Lauretis 2004, 35–38). Tässä tutkielmassa tarkastelen verkkokeskusteluja yhtenä sukupuoliteknologian muotona. Koska internet ja muukin media vaikuttavat ihmisten elämään yhä enenevässä määrin, on tärkeää tarkastella myös sitä, miten asiat esitetään ja koetaan. Kulttuuri vaikuttaa sukupuolten representaatioihin huomattavasti. Millaisia ovat väkivallan sukupuolittuneet representaatiot? Ilmentävätkö verkkokeskustelun representaatiot yleisiä representaatioita sukupuolesta vai löytyykö sieltä jotakin ”poikkeavaa”?

Tutkielma alkaa käsitteellisten kehysten kuvailulla. Näihin kuuluvat tärkeimpinä representaation ja sukupuoliteknologian käsitteet. Seuraavaksi esittelen tutkimusaineiston ja -kysymykset sekä lähestymistavan aineistoon eli diskurssianalyysin. Analyysin tulokset jakaantuvat diskurssien kuvaamiseen (luvusta 3 alkaen) ja niiden jälkeen varsinaiseen tutkimuskohteeseen eli subjektipositioihin ja sukupuolen representaatioihin (luvusta 6 alkaen). Näiden kautta pohdin erilaisia teemoja, kuten esimerkiksi parisuhdeväkivalta ja vanhemmuus. Koska menetelmänä on diskurssianalyysi, teoria kulkee tulosten esittelyn rinnalla.

¹ Murha-itsemurhia ovat tapaukset, joissa henkirikoksen tehnyt tappaa myös itsensä lyhyen ajan kuluttua. Sille ei ole Suomessa vakiintunutta käsitettä, kuten Yhdysvalloissa on sana *murder-suicide*. Joskus käytetään ilmaisua laajennettu itsemurha. (Nikunen 2005, 19.)

1 Käsitteellisten kehysten avauksia

1.1 Representaatio

Representaatio on yksi mediakasvatuksen keskeisistä käsitteistä mediaesitysten, median sisältöjen ja ideologioiden ohella (Kupiainen 2005, 9). Mediakasvatuksessa puhutaan opetuksesta medioiden avulla sekä mediaa koskevasta opetuksesta. Näistä jälkimmäisessä mediaa korostetaan välineenä, jota analysoidaan representaation välineenä (Kupiainen 2005, 13). Representaation avulla tuodaan esille, että mediaesitys on ”rakennettu ja jäsennetty kuva, joka esittää todellisuuden aina tietynlaisena” (Kupiainen 2005, 77). Representaatioihin liittyy myös ideologisia valintoja. Reijo Kupiainen huomauttaa lisäksi, että mediateknologiat eivät rajoitu vain välineeseen, vaan ovat osa inhimillistä ja sosiaalista toimintaa. Ihmiset toimivat mediassa itse ja toistensa kanssa. (Kupiainen 2005, 9; 76–77.)

Representaation avulla voidaan tutkia esimerkiksi sitä, miten mediat esittävät ja tuottavat todellisuutta. Representaatio-käsite viittaa siis sekä edustamiseen, kuvaamiseen, (uudelleen) esittämiseen, merkitsemiseen, havainnollistamiseen että ilmentämiseen. Näistä *edustaminen* on kuitenkin noussut yleisimmäksi ja hallitsevimaksi representaatiokäsityksistä. Representaation voi ymmärtää myös objektiksi, tilaksi tai ominaisuudeksi, joka viittaa johonkin itsensä ulkopuoliseen. Se on siis tavallaan välikappale, joka välittää edustamalla tietoja jostakin alkuperäisestä. (Knuuttila & Lehtinen 2010, 10–12; Paasonen 2010, 40; Seppänen 2005, 77.)

Representaation voi käsittää siten, että se viittaa edustamiseen, ”jonkun tai jonkin toisen paikalla olemiseen” (Rossi 2010a, 263). Representaatio liittyy toisiinsa merkityksen, kielen ja kulttuurin (Rossi 2010a, 265). Esimerkiksi tutkielmassani representaatio voi olla internetkeskustelun osa eli lause tai sana. Se voi ilmaista tiettyä henkilöä, vaikkapa henkirikoksen uhria tai tekijää, mutta samalla se edustaa myös laajempaa kokonaisuutta tai kategoriaa (esimerkkinä sukupuoli tai äitiys/isyys). Representaatio siis tuo mieleen – tai oikeammin tuottaa erilaisia arvostuksia, mielikuvia ja määritelmiä. (Paasonen 2010, 40–41.)

Arvostukset, mielikuvat ja määritelmät muotoutuvat ja muuttuvat mediassa ja representaatiot osallistuvat näihin prosesseihin (Paasonen 2010, 41). Verkkokeskustelun osan eli viestin voi ajatella olevan mediatuote, joka välittää merkityksiä. Viesteihin liittyy kontekstuaalisia ja luovan tulkinnan prosesseja, joihin vaikuttavat sekä vastaanottajan että tuottajan – eli viestin lähettäjän tiedolliset ja kokemukselliset resurssit. Jokaisella on käsityksiä sukupuolesta ja esimerkiksi internetkeskustelussa käytettävät valinnat vaikuttavat siihen, millaisia representaatioita sukupuoli saa. (Arpo 2005, 77.)

Olennaista on myös huomata, että representaatio on prosessi ja sen taustalla on ajatus kielen avulla rakennetusta maailmasta. Representaatio muodostuu ja muuttaa muotoaan. Tähän prosessiin vaikuttavat sekä ulkoisen maailman esineet, mentaaliset mielikuvamme sekä erilaiset merkkijärjestelmät, esimerkiksi juuri kieli. (Seppänen 2005, 85.) ”Kielenkäytöllä kuvataan aina myös maailmaa, sen ilmiöitä, asioita ja toimijoita sekä näiden välisiä suhteita” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 57). Kielellä on siis representaationaalinen luonne – sen avulla kuvataan, ilmaistaan ja esitetään eri asioita. Sen vuoksi representaation käsite sopii tutkimaan kielenkäyttöä.

Tässä tutkielmassa ymmärrän representaation käsitteen konstruktiivisesti. En siis pyri selvittämään, vastaako representaatio todellisuutta. Tarkastelen sitä, millaisen todellisuuden verkkokeskustelut tuottavat ja millaisilla keinoilla. Konstruktiivisen käsityksen mukaan representaatio on osa todellisuutta (Seppänen 2005, 95). Sari Pietikäisen ja Anne Mäntysen (2009, 62–63) mukaan: ”Representaatiot eivät ole suora esitys todellisuudesta, vaan niissä ikään kuin herätetään tiettyjä merkityksiä valittujen diskursiivisten resurssien avulla”. Diskurssit ja representaatiot ovat samanlaisia siten, että ne vahvistavat ja/tai muuttavat aiempia representaatioita.

1.2 Stereotyyppi yhtenä representaation muotona

Representaatiot arvottavat erilaisia ihmisiä, käytäntöjä, esineitä ja luokituksia. Ne ovat myös yksi monista käytänteistä, jotka tuottavat sukupuolikategorioita. Tämä tapahtuu yleensä stereotyyppien kautta. ”Stereotyyppit typistävät kuvatun kohteen muutamiksi

’luonnollisiksi’ piireiksi” (Rossi 2010a, 272). Stereotypeilla on siis konkreettisia vaikutuksia siihen, miten ihmiset ymmärtävät itsensä ja toisensa. Usein median kuvaamat stereotyyppit liittyvät olennaisesti sukupuoleen. Tiettyt asiat ovat hyväksyttyjä tai ainakin enemmän normaaleja toiselle biologiselle sukupuolelle kuin toiselle. (Rossi 2010a, 272; Koivunen 1995, 27.)

Judith Butlerin mukaan sukupuoli tehdään toimintoina ja tekoina – tämä vaikuttaa myös stereotyyppeihin. Kaikki mitä sukupuolella ymmärrämme, on performatiivisesti tuotettu eli sukupuolta esittämällä teemme samalla näkyväksi sen, mitä pidetään sukupuolena. Koska sukupuoli käsitetään yleensä biologisena ominaisuutena, naiset ja miehet nähdään aina vastakkaisessa suhteessa toisiinsa. (Ojajärvi 2004, 259–261.)

Brian L. Ott ja Robert L. Mack käsittelevät teoksessaan *Critical media studies an introduction* (2010) median stereotyyppejä. Stereotyyppiset representaatiot ovat yleisesti hyväksyttyjä mediassa, vaikkakaan useimmat ihmiset eivät usko stereotyyppien kuvaavan todellisuutta vääristelemättä. Stereotyyppittely kuitenkin auttaa yksilöitä saamaan selkoa enenevässä määrin sekavampaan yhteiskuntaan. Media sekä keksii että vahvistaa stereotyyppejä, mutta samalla myös käyttää niitä houkutellakseen yleisöä. (Ott & Mack 2010, 180–181.)

Ihmiset sekä heijastavat että valtaavat kokemuksiensa kautta nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Stereotyyppit tai muut henkiset kategoriat, joita kannamme mukamme, auttavat prosessoimaan nopeasti, mitä tietystä ihmisestä on tiedossa tai odotettavissa. Toisin sanoen, stereotyyppittelyssä ihminen luokitellaan jonkin ryhmän jäseneksi tai tietynlaiseksi, esimerkiksi hänen ulkonäköön liittyvän piirteen takia (Tainio 2001, 16). Stereotyyppit ovat yksilön mukana, mutta ”pohjimmiltaan ne ovat vahvasti sosiaalisia eli yleiseen käsitykseen, arkijärkeen perustuvia” (Nieminen & Pantti 2004, 127). Mediassa on stereotyyppejä, koska niissä on sen verran totuutta, että ne kuulostavat uskottavilta. Lisäksi tiettyt sosiaaliset ryhmät voivat uskoa stereotyyppeihin ja ottaa ne käyttöönsä. Näin stereotyyppit matkivat todellisuutta, itse asiassa tuottamalla sitä. (Ott & Mack 2010, 180–181.)

1.3 Sukupuoliteknologia

Sukupuoli on sekä biologinen että kulttuurinen ja sosiaalinen. Tavallaan biologisen sukupuolen voi ajatella luovan kehikon, joka vaikuttaa henkilön kulttuuriseen ja sosiaaliseen sukupuoleen. Suomen kielessä on vain yksi sukupuolta tarkoittava sana, kun taas esimerkiksi englannissa *sex* viittaa biologiseen sukupuoleen ja *gender* niin sanottuun sosiaaliseen sukupuoleen. Sukupuoli on ihmiseen liittyvä määre, ominaisuus tai niiden kokonaisuus, mutta se on myös osa valtasuhteita, hierarkioita ja järjestelmiä. (Rossi 2010b, 21–22.)

Miten sukupuoli sitten liittyy representaatioihin? Voisi melkein kysyä, että miten näitä käsitteitä voisi erottaa toisistaan. Teresa de Lauretin (2004, 38) sanoin ”sukupuoli (*gender*) on representaatiota”. Tähän viittaa myös Judith Butlerin teoria sukupuolen performatiivisuudesta. Sen mukaan ”sukupuolta tehdään toistamalla tiettyjä miehisiksi ja naisisiksi kulttuurisesti sukupuolittuneita tekoja – eleitä, asentoja, puhetapoja” (Rossi 2010b, 26). Eli toistamalla vakiintuneita sukupuoliesityksiä esimerkiksi mediassa ja arkielämässä, sukupuoli määrittyy vakaaksi ja selkeärajaiseksi kuvaksi (Paasonen 2010, 47).

Representaatioiden syntymisen avaamisessa otan avuksi de Lauretin käsitteen sukupuoliteknologia (ks. de Lauretis 1987; 2004). Sukupuoliteknologia viittaa sanana esimerkiksi elokuvaan ja kirjallisuuteen eli se voi olla median tuotos tai vaikkapa yhteiskunnallinen instituutio. Teknologia antaa tietyn kuvan – representaation sukupuolesta ja yksilö käsittelee tätä oman ”sisäisen maailmansa” kautta, jolloin hänelle muodostuu yksityinen kokemus sukupuolesta (*gender*). Toki siihen vaikuttavat myös muut ympäröivät representaatiot, esimerkiksi ihmisten välinen kanssakäyminen. (de Lauretis 2004, 38–42.)

”Sukupuoli rakentuu aivan yhtä paljon tänä päivänä kuin aikaisemminkin [- -]” viittaa siihen, että sukupuoli rakentuu joka paikassa, esimerkiksi tiedotusvälineissä, perheessä, akateemisessa maailmassa ja niin edelleen (de Lauretis 2004, 38). Yhteiskunnassa hyväksymme tietyn representaation omaksemme, olemme joko miehiä tai naisia. Se tulee kyseiselle yksilölle todelliseksi, ”vaikka se itse asiassa onkin kuvitteellinen” (de Lauretis

2004, 51). Yksilö siis omaksuu tiettyjä representaatioita, mutta hän myös tuottaa niitä. Näin siis tuotamme myös sukupuolta ja sen representaatioita myös itse.

Sukupuoli ei ole pelkästään representaatiota, vaan myös sen ylijäämää. Tämä ylijäämä voi horjuttaa tai rikkoa minkä tahansa representaation, jos sitä ei onnistuta pitämään aisoissa. Ihmisellä on siis tietty käsitys itsestään, eli hän on ottanut miehen tai naisen representaation itselleen. Hänellä on kuitenkin muitakin representaatioita, jotka voivat horjuttaa tätä sukupuolen representaatiota. Eli subjektilla voi olla vaikkapa kansalaisuuteen, rotuun, ikään tai muuhun liittyviä representaatioita, joiden mukaan hän toimii. (de Lauretis 2004, 39.)

Sukupuoliteknologia voi olla esimerkiksi kulttuurinen tuotos, vaikkapa elokuva, joka tuottaa ja jäsentää käsityksiä sukupuolesta. Tavoitteeni tässä tutkielmassa on tarkastella verkkokeskustelua yhtenä sukupuoliteknologian muotona. Teresa de Lauretin teos *Technologies of Gender* ilmestyi vuonna 1987, jolloin verkkokeskusteluja ei ollut olemassa. Nykyään ne ovat osa mediaa ja ne voi mieltää yhdeksi sukupuoliteknologian muodoksi.

1.4 Aikaisempi representaatiotutkimus

Representaatiotutkimus lähti kunnolla liikkeelle kulttuurintutkimuksen nousun aikana 1980-luvulla. Lisäksi osa feministisestä tutkimuksesta ja median tutkimuksesta liittyvät representaatioihin. Representaatiot ovat muuttuneet vuosikymmenten mittaan, mutta niistä on havaittavissa myös historiallisia jatkuvuuksia. Myös representaatioiden tutkimus on muuttunut ja se on laajaa. (Paasonen 2010, 45.) Aiempaa tutkimusta etsiessäni löysin paljon eri näkökulmista ja representaatioiden ulottuvuuksista lähteviä tutkimuksia.

Harri Sarpavaara (2004) on tutkinut tv-mainosten välittämiä ruumiillisuuden representaatioita, joihin liittyy olennaisesti sukupuoli. Hän on esittänyt, että representaation erityinen muoto on stereotyyppi ja stereotyyppistämisen yksi yleinen kohde on sukupuoli. Stereotyyppiset oletukset taas vaikuttavat länsimaisen sukupuolijärjestelmän uskomuksiin

sukupuolesta. Näitä uskomuksia ovat esimerkiksi ”uskomus, että sukupuolten väliset erot perustuvat biologiaan”, ”uskomus, että miesten ja naisten työt ovat erilaisia” ja ”uskomus, että koti on naisen paikka”. (Sarpavaara 2004, 34.)

Sarpavaaran tutkimus poikkeaa omastani etenkin siten, että siinä keskitytään visuaalisen tutkimiseen, kun taas oma tutkimukseni on tekstin tutkimista. Sarpavaara on ruumiillisuuden lisäksi keskittynyt myös sukupuolen representaatioihin. Hän on tarkastellut televisiomainontaa de Lauretista myötäillen sukupuoliteknologiana, jolla ”on valtaa kontrolloida sosiaalisten merkitysten kenttää ja näin ollen valtaa myös tuottaa, markkinoida ja ’juurruttaa’ sukupuolen representaatioita” (Sarpavaara 2004, 49). Sarpavaara keskittyy tarkastelemaan mainoselokuvien tapoja merkityksellistää ruumiillisuus, mutta hän keskittyy vain voiman ja huolenpidon representaatioihin. (Sarpavaara 2004, 77–98.)

Sarpavaara toteaa teoksessaan, että mainokset eivät tarjoa suoria heijastuksia kulttuurin tilasta, arvoista ja ideaaleista. Näin ollen hän ei etsi totuuksia kulttuurista, vaan näkee mainosten ruumiillisuusrepresentaatioiden olevan erilaisten kulttuuristen ideaalien kiteytymiä ja muunnelmia. (Sarpavaara 2004, 18–19.) Tässä kohtaa Sarpavaaran tutkimus on samankaltainen omani kanssa. En ole selvittämässä sitä, onko representaatio täydellinen peilikuva tai heijastus todellisuudesta.

Representaation voi ajatella heijastamisen lisäksi myös rakentavan todellisuutta (Seppänen 2005, 78). Mutta onko representaatio vähemmän totta kuin todellisuus? Heijastusteorian mukaan representaatiot kuvastavat todellisuutta, eivät ole sitä. ”Näin ajateltuna representaatio olisi ’huonompi’ kuin jokin todempi todellisuus” (Rossi 2010a, 267). Tässä tutkielmassa tarkoitukseni ei ole pohtia, onko representaatio huonompi tai vähemmän tosi kuin todellisuus, vaan tarkastella millaista todellisuutta representaatio tuottaa.

2 Tutkimuksen toteuttaminen

2.1 Tutkimuskysymykset

Pyrin tutkielmassani selvittämään, minkälaisia merkityksiä mediaesitys eli verkkokeskustelu tuottaa henkirikollisuudesta ja sukupuolesta. Toisin sanoen, millaisen kuvan todellisuudesta mediaesitys eli keskustelufoorumin viestit tuottavat. Tarkoitukseni ei ole selvittää vastaako representaatio todellisuutta. En myöskään tutki, mitä mediaesityksen tuottaja eli yksittäinen keskustelija haluaa representaatiollaan sanoa. Representaatiotutkimukseni on tässä suhteessa siis konstruktivistista. (Seppänen 2005, 94–95.)

Tutkimuskysymykseni on *miten sukupuoli representoituu henkirikosaiheisella keskustelufoorumilla?*

Vastaan tutkimuskysymykseeni esittämällä aineistolle kysymykset:

Millaisia diskursseja henkirikoksia koskevissa keskusteluissa on tulkittavissa?

*Millaisia subjektipositioita henkirikoksen tekijälle verkkokeskusteluissa annetaan?
Entä uhrille?*

2.2 Tutkimusaineisto

Käytän aineistona suomalaisen rikosaiheisen keskustelufoorumin keskusteluja. Aineisto siis löytyy valmiina tutkimusaineistona eikä sitä ole alun perin tarkoitettu tutkimusaineistoksi. Verkkoforumilla on satoja keskusteluja ja aineiston rajaaminen on ratkaisevaa tutkimuksen onnistumisen kannalta (Seppänen 2005, 149). Analyysimenetelmän ollessa diskurssianalyysi, ei tutkimusaineiston tarvitse olla suuri. Analyysin tekemiseen on varattava aikaa ja ”pienikin aineisto voi tuottaa merkittäviä tuloksia” (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 221).

Keskustelufoorumilla on erilaisia keskustelualueita rikostyyppin mukaan järjesteltynä, esimerkiksi ”henkirikokset kotimaa”, ”henkirikokset ulkomaat”, ”seksuaalirikokset” ja

”järjestäytynyt rikollisuus”. Lisäksi muutamilla merkittävillä rikoksilla (kuten Bodominjärven murhat vuonna 1960 ja Ulvilan surma vuonna 2006) on omat keskustelualueensa. Keskustelualueiden sisällä käydään keskustelua aiheeseen liittyen. Henkirikosaiheiset keskustelut ovat yleensä nimetty uhrin tai rikoksentekijän nimellä. Toisaalta keskustelut voivat olla myös uhrin sukupuolen tai rikoksen tapahtumapaikan mukaan nimettyjä.

Vaikka aineisto löytyy tavallaan valmiina, se muuttuu tutkimusaineistoksi vasta tiettyjen prosessien, kuten valinnan kautta (Taylor 2001, 24). Rajatessani aineistoa pro gradu - tutkielmaan sopivaksi, päädyin valitsemaan keskusteluja, joiden aiheena ovat suomalaisten tekemät henkirikokset. Keskustelussa esitellyt uutiset ja muut tietolähteet, joita on hyödynnetty keskustelussa, ovat suomeksi. Lisäksi olen rajannut aineiston koskemaan henkirikoksia, joista löytyy perheyhteys tai muu lähisuhde rikoksen uhrin ja tekijän välillä. Näin aineiston rajaaminen sopivaksi sujui helposti.

Valitsin tutkielmaani viisi keskustelua. Näissä on yhteensä 134 viestiä. Seuraavaksi taulukko, jossa esittelen aineistoni muodostavat keskustelut. Taulukosta tulee esille verkkokeskustelun otsikko ja ajankohta sekä viestien lukumäärä. Lisäksi esittelen henkirikoksen uhrin ja tekijän. Lisäksi heidän lähisuhteensa tyyppi tulee taulukosta esille.

Taulukko 1. Aineisto.

	Keskustelun otsikko	Keskustelun ajankohta	Viestien lukumäärä, kpl	Henkirikoksen uhri	Henkirikoksen tekijä
1.	Perheriita päättyi henkirikokseen Jalasjärvellä	1.5.2010-15.3.2011	9	nainen	mies
2.	Hienostorouva surmasi miehensä v. 2006	21.3.2010-12.7.2010	10	mies	nainen
3.	Kuopio - isä tappoi perheensä -97	7.9.2007-21.3.2011	13	nainen+lapset	mies/isä
4.	Kaivo (äiti hukutti nukkuvat lapsensa kaivoon) - 1985	4.8.2007-30.4.2012	86	lapset	nainen/äiti
5.	Poika surmasi 80v. äitinsä, Helsinki 2011	4.10.2011-12.8.2012	16	nainen/äiti	mies/lapsi
		yhteensä:	134		

Aineisto on kerätty 3.10.2012, paitsi 3. keskustelun (*Kuopio - isä tappoi perheensä -97*) aineisto on kerätty 5.11.2012. Keskusteluihin on siis voinut tulla uusia viestejä aineiston keräämisen jälkeen, mutten ota niitä tutkimukseeni mukaan. Valitsin keskustelut siten, että erilaisia uhri-tekijä-suhteita tulee käsiteltyä. Eli aineistosta löytyy henkirikos, jossa on uhrina nainen ja tekijänä mies sekä lisäksi tilanne toisinpäin. Aineistossa on myös lapsi-vanhempi-surmia, joissa henkirikoksen tekijänä on äiti tai isä ja uhrina lapset. Lisäksi aineistossa on yksi tapaus, jossa henkirikoksen tekijänä on aikuinen lapsi ja uhrina hänen iäkäs äitinsä.

Keräsin aineiston verkkokeskustelufoorumilta tekstinkäsittelyohjelmaan, jossa muokkasin tekstin helpommin luettavaan muotoon, esimerkiksi kuvat pois tekstin joukosta. Aineistoa tuli noin 65 sivua. Sen jälkeen tulostin tekstin ja aloin lukea aineistoa diskurssianalyysin avulla. Keskustelut ovat numeroitu taulukossa (*Taulukko 1*) ja tätä numerointia hyödynnän esitellessäni analyysia ja tuloksia.

Keskustelufoorumin nimi ei tule esille tutkielmassani, mutta aineisto on julkista eli keskustelijoiden viestit näkyvät avoimesti kaikille ja näin ollen löytyvät internetistä. Keskustelijat käyttävät nimimerkkejä, joista on mahdotonta päätellä heidän henkilöllisyyttään. Toisaalta nimimerkitkään eivät tule esille tutkielmassani. Lisäksi mahdolliset henkilökohtaiset viestit sekä ”viestit, joiden sisältämät yksityiskohdat voisivat mahdollisesti paljastaa kirjoittajan henkilöllisyyden” olen jättänyt tutkielmani ulkopuolelle (kuten Laukkanen 2007, 28–29). Tutkielmani kohteena on verkkokeskustelujen teksti, eivät keskustelijat, joten tutkielmastani ei tulisi olla haittaa.

On huomioitava, että esittelen henkirikostapauksia, kuten niitä on kuvailtu verkkokeskusteluissa. En ota kantaa siihen, mikä on totta eikä minulla ei ole omakohtaista tietoa tapauksista, joita aineistossani käsitellään. Tukeudun siis aineiston esittämiin ”faktoihin”. Verkkokeskustelijat ovat keskustelleet henkirikoksista ja keskustelut lähtevät yleensä liikkeelle uutisista. Verkkokeskustelussa esitetään omia ajatuksia ja pohdintoja tapauksista. On huomioitava, että myöskään verkkokeskustelijat eivät pyri sanomaan totuuksia – he vain keskustelevat ja spekuloiivat.

2.2.1 Verkkokeskustelut kielenkäytön areenana

Internet-verkkokeskustelut voidaan jakaa synkronisiin ja asynkronisiin palveluihin. Tutkimusaineisto on kerätty asynkroniselta palvelimelta eli viestintä ei ole reaaliaikaista. Asynkroniset keskustelupalvelut voidaan jakaa vielä kahteen eri ryhmään, jotka ovat usenet-uutisryhmät (*newsgroup*) ja www-keskusteluryhmät (*web-board*). Aineisto kuuluu jälkimmäisenkaltaiseen ryhmään. (Arpo 2005, 20.)

Tutkimusaineiston ollessa verkkokeskustelufoorumin viestit, on otettava huomioon aineiston konteksti eli missä keskustelu on käyty. Jaakko Suominen (2009, 11) kuvailee internetiä välineeksi, tilaksi ja alustaksi. Verkkokeskustelutkin voisi ajatella näiksi kaikiksi. Suominen (2009, 11) on todennut, että ”välineenä netti mahdollistaa ihmisten ja koneiden välisen viestinnän”. Verkkokeskustelufoorumi on yhdenlainen kommunikaatioväline. Tilana internet voi olla vaikkapa kybertodellisuus, sähköinen kylä tai virtuaalikaupunki. Suomisen (2009, 12) mukaan huomattavaa internetin tilakäsityksessä on se, että se on ”muuttanut ihmisten suhdetta paikkaan, paikallisuuteen ja aikaan”. Verkkokeskustelut mahdollistavat ihmisten välisen kommunikaation paikasta ja ajasta riippumatta.

Internetin alusta-ominaisuus ilmenee siinä, että ”siihen voidaan liittää monien muiden viestimien sisältöjä ja muita toimintoja” (Suominen 2009, 12). Internetissä mediat yhdistyvät ja ovat monikanavaisia. Tähän viitataan esimerkiksi käsitteillä konvergenssi, crossmedia, intermediaalisuus ja transmediaalisuus. Verkkokeskusteluissa yhdistyy esimerkiksi uutisia ja televisio-ohjelmia. Uutiset toimivat aineistoni verkkokeskusteluissa usein keskustelun avauksena. Ilman uutista, ei olisi keskusteluakaan.

Vaikka tutkimusaineistoni on kerätty internetistä, ei sitä voi ajatella irralliseksi arkitodellisuudesta. Suominen huomauttaa, että internetin tutkimus on ollut irrallaan käyttäytymisen arkitodellisuudesta. Internetin tutkimuksessa erotellaan usein ”virtuaalimaailma” ja ”reaalimaailma”. Internet tarjoaa ”vapauksia”, esimerkiksi ikää, sukupuolta, seksuaalisuutta, koulutusta tai asuinpaikkaa ei tarvitse ilmoittaa. Kuitenkin, kieli asettaa rajoituksia ja mahdollisuuksia myös verkkokeskusteluissa. Internet on nykyään yksi ”kulttuurisen mediakäytön, kokemuksen, esittelyn ja muokkaamisen”

ulottuvuus eli se ei ole ”muusta maailmasta erillinen mediateknologinen saareke” (Suominen 2009, 118). (Suominen 2009, 15; 118; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 14.)

Diskurssianalyysia käytettäessä on tärkeää huomioida myös konteksti, jossa teksti ja kieli ovat käytössä. Keskustelufoorumit ovat osa internetin perussovelluksia ja protokollia, jo se määrittää tiettyjä ehtoja kielen suhteen (Suominen 2009, 13). Tilannesidonnaisuus ja sosiaalinen vuorovaikutus ovat olennaisia kielellisissä merkityksissä. Suominen (2009, 265) huomauttaa, että ”nettipuheen tapoja sovelletaan myös netin ulkopuolella”. Tämä viittaa sanojen ja merkkien uusiin merkityksiin sekä uusiin termeihin ja käsitteisiin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 14; Suominen 2009, 265.)

Diskurssianalyysissa kontekstin voi ajatella tarkoittavan välitöntä vuorovaikutustilannetta, eli tämän tutkielman tapauksessa verkkokeskustelufoorumin viestejä. Toki on huomioitava, että verkkokeskustelu ei ole tässä tilanteessa reaaliaikaista viestintää, vaan viestien välillä voi olla aikaa jopa viikkoja. Tiettyinä hetkinä keskustelu on vilkkaampaa – jopa melkein reaaliaikaista – toisinaan se on hitaampaa ja lopulta lakkaa kokonaan. Kuten aiemmin tuli esille, internet-keskustelufoorumit määritellään asynkronisiksi palveluiksi ja ne ovat vastakohta synkronisille palveluille, joissa kommunikaatio on reaaliaikaista (Arpo 2005, 20).

Samalla keskustelufoorumin konteksti on laajempi. Siihen voi käsittää yhteiskunnallisen ja kulttuurisen kontekstin. Oikeastaan, diskursseja ei voi tutkia ottamatta huomioon myös tätä kontekstiosiota. Pietikäisen ja Mäntysen (2009, 43) sanoin: ”diskurssin ymmärtäminen edellyttää, että huomioi tämän jatkumon mikrosta makroon”. Verkkokeskustelua ei käydä tyhjiössä – arkitodellisuus liittyy siihen olennaisesti.

Kontekstissa voi siis olla useita tasoja yhtäaikaaisesti läsnä. Konteksti on huomioitava diskurssintutkimuksessa, koska se ”antaa mahdollisuuden analysoida ja tulkita kielenkäyttöä” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 29). Konteksteja voi ajatella olevan useita päällekkäin ja niistä jokainen vaikuttaa vuorovaikutustilanteessa. Yksi keskeinen konteksti on tilannekonteksti. Se on tietty sosiaalinen kielenkäyttötilanne, esimerkiksi aineistossani verkkokeskustelu. Tilannekontekstin ulottuvuuksia ovat muun muassa toimijat eli verkkokeskustelijat ja ympäristö eli internetin keskustelufoorumi. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 31–32.)

Kontekstin voi ehkä helpoiten jakaa mikro- ja makrotasoon. Edellä mainittu tilannekonteksti kuuluu mikrotasoon. Makrotasoa voi olla laajempi kontekstikäsitys eli vaikkapa laaja yhteiskunnallinen konteksti. Näiden kahden väliin mahtuu useita tasoja ja ne sekoittuvat. Välitason kontekstia tai konteksteja voi tarkastella diskursiivisten käytänteiden avulla. Yksi näistä on genren käsite. Se on eräänlainen lajikonketti, jonka avulla tilannekonteksti on osa laajempaa kontekstia. Aineistossani sekoittuu muutamia genrejä. Keskustelut sisältävät varsinaisia keskusteluja sekä lisäksi uutisia, joista keskustelut useimmiten lähtevät liikkeelle. Varsinaisessa analyysissä en kuitenkaan kiinnitä tarkempaa huomiota uutisiin, vaan mielenkiintoni on keskusteluissa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 35.)

Lopulta konteksti laajenee suurimpaan eli sosiokulttuuriseen kontekstiin. Sillä tarkoitetaan ”laajaa sosiaalista, kulttuurista ja yhteiskunnallista toimintaympäristöä” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 36). Aineistoni pohjalta laajempi konteksti voisi olla vaikkapa Suomen yhteiskunnallinen konteksti. Vaikka en tutkielmani analyysiosiossa kiinnitä huomiota kontekstiin, on todettava, että kaikki mainitsemani kontekstit ovat kuitenkin tutkielman taustalla. Kieltä käytettäessä kontekstia ei voi olla huomioimatta. ”Kieli on sosiaalisia käytänteitä, kieli muokkaa maailmaa ja maailma muokkaa kieltä” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 46).

2.3 Diskurssianalyysi

Pro gradu -tutkielmani tutkimusmenetelmänä on diskurssianalyysi. Toisaalta Pekka Sulkusen (1997, 15) mukaan diskurssianalyysi ei ole tutkimusmenetelmä vaan lähestymistapa. Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (2000, 17; 1999, 9) taas määrittelevät diskurssianalyysin ”väljäksi teoreettiseksi viitekehykseksi” tai erääksi laadullisen tutkimuksen vaihtoehtoista. Diskurssianalyysi tutkii kielenkäyttöä ja ”sitä, miten kielelliset sopimukset ohjaavat ajattelua ja toimintaa” (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 220). Eli lyhyesti ilmaistuna diskurssianalyysi tutkii kielen ja sosiaalisen toiminnan suhdetta. Diskurssianalyysia käytetään monilla tieteenaloilla ja se kehittyy jatkuvasti.

Tämä on yksi syy siihen, että sitä voi käyttää omaan tutkimukseen sopivalla tavalla ja tietty luovuus on sallittua. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 7; 22.)

Muun muassa Norman Fairclough (1997, 31) huomauttaa, että diskurssin termiä käytetään laajasti ja siitä on erotettavissa kaksi merkitystä: ”[- -] toinen on kielitieteissä vallitseva: diskurssi sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksena, ihmisten kanssakäymisenä todellisissa sosiaalisissa tilanteissa”. Toinen taas on ”diskurssi todellisuuden sosiaalisena konstruktiona, tiedon muotona” (Fairclough 1997, 31). Fairclough on tutkinut tiedotusvälineiden kieltä ja liittää termin *diskurssi* merkitykset yhteen. Omassa tutkimuksessani yritän myös yhdistää näitä merkityksiä, mutta nojaan enemmän diskurssiin tiedon muotona. (Fairclough 1997, 31.)

Olennainen käsite on siis *diskurssit* eli puhekäytännöt ja puhettavat (Hirsjärvi ym. 2007, 220). Yksikkömuoto, diskurssi-sana, viittaa ”kielenkäyttöön osana sosiaalisia käytänteitä” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 50). Diskurssit-käsitteellä ”tarkoitetaan tietyn asian tai tapahtuman kuvaamista ja merkityksellistämistä suhteellisen vakiintuneella ja sisäisesti yhtenäisellä tavalla tietyistä näkökulmasta” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 50). Tarkoituksena on siis löytää selitysvoimaisia kuvauksia siitä, ”miten sosiaalinen todellisuus on rakentunut ja miten sitä jatkuvasti rakennetaan” (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 20–21). Maailma tulee todeksi kielellisissä käytännöissä.

Valitsin diskurssianalyysin tutkimusmenetelmäkseni, koska sen avulla voi tarkastella ”miten erilaisia todellisuuksia ja tapahtumia merkityksellistetään, millä ehdoilla niitä voidaan merkityksellistää ja millaisia seurauksia tällä toiminnalla on” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13). En pyri selvittämään, kertovatko verkkokeskustelut todellisuudesta ”totuudellisesti”. Diskurssianalyysin avulla ei tarkastella pelkästään kieltä, vaan katsotaan syvemmälle – analyysin avulla on löydettävissä yhteiskunnan rakenteita ja valtasuhteita sekä voidaan tutkia toimijoita. Jokisen, Juhilan ja Suomisen (2000, 10) mukaan diskurssianalyysin avulla voi tutkia ”miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä”.

Diskurssianalyysin avulla verkkokeskustelun viesteistä on mahdollista löytää representaatioita. Tutkimuksessa on otettava huomioon kieli, toiminta ja tilanne. Verkkokeskustelujen tilanteesta eli kontekstista onkin kerrottu jo edellä (*Tutkimusaineisto-*

luvussa). Diskurssianalyysin avulla on mahdollista etsiä tekstistä syvempää merkitystä yhteiskunnallisesta ja yhteisöllisestä toiminnasta. Yksittäiset viestit ja niiden kielenkäyttö nähdään diskurssianalyysin avulla laajemman aika- ja tilannejatkumon osana sekä suhteutetaan siihen. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 18–20.)

Tässä tutkielmassa käsitän diskurssin: lausetta suuremmaksi kielenkäytöksi kontekstissaan (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 24). Tutkin diskursseja jonkin asian ympärille rakentuneena tapana puhua siitä (Nieminen & Pantti 2004, 129). Tutkimuskohteena ovat verkkokeskustelut ja niiden sisältö kontekstissaan. Keskustelut antavat tietoa myös yhteiskunnasta. Tarkastelen siis kielenkäyttöä ja sen laajempaa merkitystä. Diskurssianalyysi mahdollistaa tutkijan melko vapaan liikkumisen aineistossa. Tutkija voi valita oman merkityksellistämisen tapansa ”eli valita, mitä hän diskurssilla milloinkin tarkoittaa ja paikantaa oma valintansa alan tutkimuskenttään” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 26). Kuitenkin, on huomioitava kielenkäytön ja sosiaalisen todellisuuden välinen suhde.

Diskurssianalyysi jaetaan usein analyyttiseen ja kriittiseen. Analyyttinen diskurssianalyysi pyrkii tiukkaan aineistolähtöisyyteen. Kriittistä diskurssianalyysia edustaa muun muassa aiemmin mainittu Fairclough. Analyyttinen ja kriittinen diskurssianalyysi eivät kuitenkaan ole väistämättä toisiaan poissulkevia ja pyrin yhdistämään näitä kumpaakin analyysissakin. Analyyttisyys tulee esille siinä, että olen mahdollisimman avoin aineistolle. (Jokinen & Juhila 1999, 86–87.)

2.4 Diskurssien tulkitseminen

Diskurssianalyysi ei tarjoa mekaanista tekniikkaa tai kaavaa, jolla aineiston merkityssysteemejä voisi jäsenellä. Tästä syystä ”tutkijan on tarpeen raportoida yksityiskohtaisesti ja perustella suhteessa tutkimustehtäväänsä ne logiikat, joilla hän kulloinkin konstruoii aineistostaan merkityssysteemejä” (Suoninen 2000, 60). Diskurssianalyysia käytettäessä aineiston analysoiminen ei siis tapahdu yksiselitteisen ja selkeän prosessin kautta – ”oikeita” tulkintoja on etsittävä. Lisäksi on huomioitava, että

”tutkijan vuoropuhelu aineiston kanssa osaltaan ratkaisee, mitkä merkityspotentiaalit herätetään henkiin” (Jokinen & Juhila 2000, 106).

Pietikäinen ja Mäntynen (2009) esittelevät representaatioiden tutkimista mikrotasolla. Tyypillinen tapa on ”tarkastella sitä, miten maailman ilmiöitä, asioita, tapahtumia, toimintoja ja ihmisiä nimetään ja kuvataan” – tällöin puhutaan nimeämisestä. Sen osana on myös luokittelu tai kategorisointi. Nimensä mukaisesti tämä ilmentää yhtä kielen tehtävää, puhuessamme tai kirjoittaessamme luokittelemme maailmaa ja nimeämme asioita sen mukaan. ”Nimeäminen ja luokittelu ovat diskurssin kielellisiä piirteitä. Näin ollen yksittäinen nimitys voi herättää kokonaisen diskurssin.” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 71.)

Aloitin aineiston lukemisen etsimällä keskusteluista yhteisiä nimittäjiä. Pääasiassa keskityin siis voimakkaisiin diskursseihin, jotka näyttäytyivät useassa keskustelussa. Toisaalta osa diskursseista on yllättäviä ja olen valinnut ne siitä syystä esiteltäväksi. Diskursseilla on järjestys eivätkä ne ovat samanarvoisia. Toiset diskurssit voidaan tuntea läheisiksi ja itsestään selviksi. Tavoitteeni oli tarkastella diskursseja ilman suuria ennakkoletuksia ja olla muutenkin mahdollisimman avoin tekstille. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 58–59.)

Analyysin tuloksena esittelen syiden ja vastuun diskurssit, epäilyksen diskurssit ja tuomioiden diskurssit (luvut 3, 4 ja 5). Kuvaan diskursseja aineisto-otteiden avulla. Näissä otteissa diskurssit näyttäytyvät selvimmin. Lisäksi olen pyrkinyt hahmottamaan verkkokeskustelujen kokonaisuutta.

2.5 Subjektipositioiden paikantamisesta

Henkirikoksista kerrottaessa esimerkiksi uutisissa ja niistä käydyissä keskusteluissa tekijä ja uhri näyttäytyvät yleensä vain sukupuolen mukaan. Lisäksi voi olla mainittuna heidän ikänsä. Usein ei kuitenkaan ilmoiteta heidän yhteiskunnallista asemaansa tai vaikkapa

ammattia. Poikkeuksena tästä on esimerkiksi asianajajan murha marraskuussa 2012². Lähisuhteissa tapahtuneissa henkirikoksissa yleensä myös rikoksen uhrin ja tekijän välinen suhde tulee esille, esimerkiksi perhesurmat.

Saako henkirikoksen uhri tai tekijä verkkokeskustelussa enemmän rooleja/asemia kuin uutisissa? Entä miten sukupuolta representoidaan henkirikosaiheisissa verkkokeskusteluissa? Näitä kysymyksiä tarkastelen subjektiposition käsitteen avulla diskurssien esittelyiden jälkeisissä luvuissa. Subjektiposition avulla voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, millaisia identiteettejä ihmiselle rakentuu. Koska representaatiot ovat myös subjektisidonnaisia, ne ilmentävät subjektien identiteettejä ja tekevät poissa olevat subjektit läsnä oleviksi (Törrönen 2010, 280). Yksinkertaistaen; millaisiin subjektipositioihin henkirikoksen tekijät ja uhrin asemoidaan verkkokeskusteluissa? Millaisia subjektipositioita ja sukupuolen representaatioita verkkokeskusteluissa tuotetaan? (Jokinen & Juhila 1999, 68; Jokinen & Juhila 2000, 75; 86.)

Subjektipositiot voivat tuottaa oikeuksia sekä riistää niitä. Usein diskurssianalyysissa tarkastellaan puhujan positioita, mutta tässä tutkielmassa tarkastelen positioita, joihin keskustelujen aiheina olevat henkirikoksien tekijät ja uhrin sijoitetaan. Erilaiset identiteetit jäsentävät ihmisen toimintaa ja representaatiot vahvistavat identiteettejä ja niiden odotuksia. Voisi kuvitella, että äidin positio ja murhaajan positio eivät sovi yhteen. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 40; 99.)

Käyn keskusteluaineistoni henkirikostapauksia läpi tekijyyden ja uhriuden mukaan määriteltyjen henkirikostyyppien perusteella. Olen jakanut tapaukset aluksi karkeasti kahteen tyyppiin: mies henkirikoksen tekijänä (*luku 6*) ja nainen henkirikoksen tekijänä (*luku 7*). Nämä tyypit jakaantuvat tarkemmin henkirikoksen uhrin mukaan ja näin ollen mies henkirikoksen tekijänä -tyypissä on teemat: parisuhdeväkivalta, isyys sekä aikuinen lapsi ja hänen vanhempansa. Nainen henkirikoksen tekijänä -tyypistä teemoiksi nousivat

² Esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi tapauksesta 7.12.2012 nettisivuillaan otsikolla *Poliisi kertoo kotkalaisen asianajajan murhasta*.
<http://www.hs.fi/videot/Poliisi+kertoo+kotkalaisen+asianajajan+murhasta/v1305626286873>

äitiys ja parisuhdeväkivalta. Kummastakin löytyy parisuhdeväkivalta, mutta niiden käsittely poikkeaa uhrin ja tekijän sukupuolien mukaan.

Ennen subjektipositioihin ja sukupuolen representaatioihin paneutumista esittelen diskurssit.

3 Syiden ja vastuun diskurssit

Henkirikos on äärimmäinen väkivallan muoto. Henkirikokset, joita keskusteluaineistoni käsittelee, ovat käsittämättömiä myös siksi, että tekijä ja uhri ovat lähi/perhesuhteessa. Kuinka joku voi tehdä rakkaalleen niin julmasti? Aineiston analyysia aloittaessani odotinkin löytäväni selityksiä, jopa suoria motiiveja teoille. Odotin, että verkkokeskustelijat olisivat pyrkineet tekemään ymmärrettävimmiksi raakoja väkivallan tekoja. Kuitenkaan, suuri osa keskustelusta ei keskittynyt motiiveihin. Aineistoni keskustelut sisältävät paljon uutisia³, joissa kerrotaan henkirikostapauksista. Uutisen kopioimalla ja linkittämällä keskustelufoorumille tavallaan vain todetaan, että näin on tapahtunut eikä keskustelu jatku pidemmälle. Joissakin keskusteluissa henkirikoksen motiiveja tai ainakin siihen vaikuttaneita syitä pohdittiin ja kokosin niistä yhtenäiset teemat.

Valitsin osion otsikoksi syiden ja vastuun diskurssit, koska teon syy ja tekijä liittyvät olennaisesti yhteen. Keskusteluissa tuli mahdollisten motiivien lisäksi esille myös vastuun jakaantuminen – se ei ehkä olekaan yksin tekijällä. Lisäksi vastuu voi poistua tekijältä kokonaan.

3.1 Alkoholi: ”kännimurhat ovat aina kännimurhia”

Aineistoni keskusteluista neljä liittyy henkirikoksiin, joissa yksi osatekijä on ollut alkoholi. Eli kaikki aineiston henkirikokset liittyvät alkoholiin, paitsi tapaus, jossa henkirikoksen tekijänä on äiti ja uhrina lapset. Henkirikosaiheisessa keskustelussa alkoholi ei ole vieras elementti; on enemminkin sääntö kuin poikkeus, että alkoholi liittyy suomalaisiin henkirikoksiin. Ihminen muuttuu humalassa toiseksi ihmiseksi. Onko vastuu teoista silloin

³ Keskusteluissa käytetään lähteinä uutisartikkeleita, yleensä Ilta-Sanomien, Iltalehden tai YLE:n tuottamia. Yritän olla kiinnittämättä liikaa huomiota uutisiin, koska aineistonani on itse keskustelu, eivät uutiset. Uutisissa on yleensä vain yksi motiivi esillä, ikään kuin se olisi tyhjentävä selitys. Verkkokeskusteluissa on mahdollisuus pohtia useampaa.

hänellä? Rikoslain mukaan kyllä, henkirikoksista tuomitaan, vaikka tekijä olisi ollut tekohetkellä humalassa.

*kännimurhat ovat aina kannimurhia, siitä ei valitettavasti pääse yli eikä ympäri.
(ote 1)*

Satu Apo on tutkinut suomalaista alkoholiajattelua ja -kulttuuria 1600-luvulta asti teoksessaan *Viinan voima* (2001). Hänen mukaansa ”suomalaiset ovat halunneet määritellä alkoholin iloiseksi asiaksi” (Apo 2001, 363). Esimerkiksi 1980-luvulla Suomessa alkoholin käytöstä puhuminen vakavasti, ilman huumoria tai ironiaa oli kulttuurisesti lähes sopimatonta. Kautta aikain alkoholiin ja sen vaikutuksiin on suhtauduttu alistuvasti ja humalatila jopa vapauttaa vastuusta. Ote 1 viittaa tähän. Humalassa tapahtunut henkirikos on jotakin sellaista, joka on tapahtunut eikä kukaan ole voinut vaikuttaa siihen mitenkään. (Apo 2001, 360; 379; 385.)

*Eikö siinä vaiheessa isovanhemmilla hälytyskellot raksuta, että kaikki ei ole hyvin?
Kello on kuitenkin ollut paljon ja isä humalassa.
(ote 2)*

Kenellä vastuu sitten on, jos ei henkirikoksen tekijällä? Keskustelussa 1 (henkirikostyyppi: mies tappaa naisen) kiinnitetään huomiota siihen, kuinka tekijä on hakenut lapsen humalassa isovanhempien luota (ote 2). Tässä tekijän vastuuta siirretään myös isovanhempien puoleen – heidän olisi pitänyt huomata tekijän humalatila ja se, että jotakin voisi tapahtua. Onko siis oletettua, että jokainen humalainen on todennäköinen henkirikoksen tekijä?

*Siinä onkin ongelma, miten saataisiin tällaisten tyyppien tarttumista pulloon vähennettyä, koska kyse ei ole alkoholismista, mutta juodessa suht pieniäkin määriä henkilöstä tulee arvaamaton ja vaarallinen ympäristölleen. Tuli vaan mieleen jutun perusteella, että tässä saattaisi olla kyse vähän mainitsemani kaltaisesta scenariosta.
(ote 3)*

*Liittyisiköhän hallitsematon päihteiden käyttö tähänkin juttuun?
(ote 4)*

Otteista 3 ja 4 saa vaikutelman, että henkirikoksen tekijä on passiivinen toimija, jonka teot johtuvat humalatilasta. Henkilö muuttuu erilaiseksi juodessaan ja tästä syystä hänen juomistaan tulisi rajoittaa. Otteessa 3 viitataan siihen, että rajoite tulee tai sen tulisi tulla

henkilön ulkopuolelta. Eli vastuu on tässäkin tapauksessa jollakin muulla kuin itse tekijällä. Otteessa 4 mainitaan hallitsematon päihteiden käyttö eli ihminen ei hallitse toimintaansa. Tämänkin voisi ymmärtää viittaavan ulkopuoliseen rajoitukseen tai rajoittajaan.

Keskustelussa 3 (henkirikostyyppi: mies tappaa perheensä) humalatilaan ei juurikaan kiinnitetä huomiota. Keskustelun avauksessa alkoholin käyttöä ei mainita ollenkaan. Toisaalta, henkirikoksen kerrotaan tapahtuneen juhannuksena ja tekopaikka on kesäasunto. Stereotyyppisesti suomalaiseen juhannuksen viettoon liittyy alkoholi. Henkirikoksen ajankohdasta voisi siis päätellä, että alkoholia on käytetty. Henkirikoksen motiivista puhuttaessa argumentoidaan alkoholilla ja lisäksi mustasukkaisuudella. Henkirikosta ei pidetä sattumana; koska henkilö on humalassa, hän saattaa kiivastua, esimerkiksi mustasukkaisuuden takia ja ikään kuin vahingossa tappaa jonkun. Alkoholin käyttöön näyttäisi sisältyvän suuri todennäköisyys henkirikoksen tapahtumiselle.

Vastuusta pois pääsemisestä humalatilan vuoksi poikkeaa tapaus, jossa henkirikoksen tekijä on nainen. Myös silloin teon mahdollisena motiivina näyttäytyy alkoholi. Yllättäen se ei ”vapautakaan” henkirikoksen tekijää vastuusta. Keskustelun alussa uhrin ja tekijän suhteesta kerrotaan tarkasti, viitaten Ilta-Sanomien uutisiin. Uhrin mahdollisesta päihderiippuvuudesta kerrotaan ja sen oletetaan aiheuttaneen vaikeuksia avioliittoon. Lisäksi mainitaan uhrin ja tekijän (eli miehen ja vaimon) keskinäinen sopimus siitä, että juominen loppuu, tulee esille⁴.

*Miehensä alkoholinkäytöstä suivaantuneella naisella veren alkoholipitoisuus oli kaksi promillea.
(ote 5)*

Humalatilaan kiinnitetään huomiota ja se tapahtuu kontrastia luomalla. Tekijä on vielä ”pahempi”, koska hän on suuttunut miehensä alkoholinkäytöstä ja oli kuitenkin itse humalassa rikoksen tekohetkellä. Keskustelun sisältöä on eritelty tarkemmin luvussa 7.

Neljäs keskustelu, jossa alkoholi on yhtenä diskurssina, on keskustelu 5 (henkirikostyyppi: aikuinen lapsi tappaa vanhempansa). Tässä tapauksessa alkoholinkäyttö näyttäytyy henkirikoksen tekijän pitkäaikaisena ongelmana. Keskustelussa esiintyy otteen 4 kysymys: ”Liittyisiköhän hallitsematon päihteiden käyttö tähänkin juttuun?”. Keskustelua aiheesta ei

⁴ Keskustelussa esille tuleva asia. En ota kantaa siihen, miten asiat ovat oikeasti olleet.

juuri enempää käydä, viestiketjuun on liitetty uutisia, jotka taustoittavat juttua kattavasti, jolloin spekuloinnille ei juuri jää tilaa. Alkoholi on ainakin yksi henkirikosta selittävästä seikoista.

Gresham Sykes ja David Matza ovat kuvanneet viisi rikosten selittelytapaa artikkelissaan *Techniques of Neutralization* (1957). Yksi näistä klassisista neutralisaatioista on vastuun kieltäminen, johon voidaan viitata esimerkiksi humalatilalla tai muulla seikalla, joka vaikuttaa omaan tahtoon. Vastuu kieltäminen ulottuu pidemmälle kuin rikoksen selittämiseen vahingolla. Rikollinen myöntää teon, mutta ei kuitenkaan ole vastuussa siitä. (Sykes & Matza 1957, 667.)

Henkirikosten tekijät eivät pääse kieltämään vastuutaan verkkokeskusteluissa – toisin sanoen, tekijät eivät pääse argumentoimaan tapauksia verkkokeskusteluihin. Yritetäänkö heidän vastuunsa kuitenkin kieltää keskusteluissa? Humalatila ei ole ihmisen luonnollinen tila ja silloin hän saattaa käyttäytyä poikkeuksellisesti. Verkkokeskustelujen perusteella alkoholi selittää henkirikostapauksia ainakin jossain määrin.

*[- -] joillekin ihmisille se viina ei kertakaikkiaan sovi.
(ote 6)*

Kuten otteessa 6 tulee esille, joillekin henkilöille alkoholi ei sovi eli he käyttäytyvät poikkeuksellisesti. Yksilö ei voi vaikuttaa tekoihinsa. Poikkeukselliset teot eivät ole yksilön syytä, vaan ne johtuvat hänen ulkopuolella tapahtuvista asioista, joihin hän ei voi vaikuttaa, mutta joilla on vaikutusta häneen. Esimerkiksi viittaaminen alkoholiin on yleistä. Lisäksi erilaiset ”naksahdukset” kuvaavat rikoksen tekijän vastuun katoamista. (Kivivuori 2008, 225; Sykes & Matza 1957, 667.)

Suomalaiset henkirikokset liittyvät olennaisesti alkoholinkäyttöön. Rikksentorjuntaneuvosto kertoo tyypillisen suomalaisen henkirikoksen olevan ”ryppyriitatappo, joka tehdään viikonloppuna keittiöveitsellä tai muulla teräaseella yksityisasunnossa” (Rikksentorjuntaneuvosto, Alkoholi ja henkirikokset). Näin on ollut kautta aikain: ”Miehisen paremmuuden mittaamisen muodot ulottuivat puheesta puukkotappeluun” (Apo 2001, 375). Kun henkirikoksen tekijänä ja uhrina ovat aikuiset miehet, henkirikoksista 80 prosentissa molemmat ovat rikoshetkellä humalassa. Parisuhdetapoissa, joissa uhrina on nainen, 60 prosentissa sekä uhri että tekijä ovat humalassa. Kun henkirikoksen tekijänä on nainen, on alkoholin rooli yleensä pienempi

kuin miesten välisissä väkivaltatilanteissa. Tekijä on lähes aina selvä henkirikostilanteissa, joissa uhrina ovat lapset. (Rikoksentorjuntaneuvosto, Alkoholi ja henkirikokset.)

Janne Kivivuori (2008, 211) huomauttaa, että ”alkoholin ja väkivallan yhteys ei suoraan osoita, että niiden välillä on syysuhde”. Kuitenkin, kulttuuriset uskomukset väkivallan ja alkoholin yhteydestä ovat vahvoja. Kulttuurinen malli antaa ymmärtää, että ”väkivalta ja muu holtiton käytös on humalassa normaalia ja anteeksi annettavaa” (Kivivuori 2008, 213). Huono humalaluonto on liitetty uskomukseksi suomalaisista ja tämä uskomus on siirtynyt kansan perinteeksi (Apo 2001, 388). Valitettavasti toisen elämän päättäminenkin voi siis olla kulttuurisesti hyväksyttävämpää humalassa. Tämä näkyy myös aineiston keskusteluissa.

3.2 Hulluus: ”[- -] ilman mielentilatutkimustakin selvää ettei mielenterveys ole tekijällä kohdallaan”

Alkoholin lisäksi hulluus (tai mielenterveysongelmat) on yksi selitys henkirikoksille. Joissakin tapauksissa hulluuteen on liitetty myös mustasukkaisuus. Kaikissa tapauksissa hulluudesta ei ole todisteita, mutta esimerkiksi henkirikostyypissä äiti tappaa lapsensa, siitä ei edes kaivata todisteita. Eihän terve nainen tappaisi omia lapsiaan. Huomioitavaa on, että alkoholi on helpommin liitettävissä henkirikoksiin kuin hulluus. Alkoholin liittymisestä tai mahdollisesta liittymisestä henkirikokseen kerrotaan jo ensimmäisessä tapauksessa kertovassa uutisessa.

Hulluuden ollessa henkirikoksen mahdollinen motiivi, tekijä kuvataan joksikin muuksi kuin itsekseen. Tätä voisi verrata humalatilaan, kuten aiemmassa tuli esille; humalassa ihminen on kuin toinen ihminen. Hulluuden ollessa kyseessä, ihminen ei myöskään ole oma itsensä. Kenellä silloin on vastuu teosta?

*Joskus aiemminkin on tullut todettua, että eroaikaistaan ei pahemmin kannata mustasukkaisen tai muuten hullun kanssa keskustella. Ei vaikka toinen kuinka esittäisi hyväksyvänsä eroajatuksen.
(ote 7)*

Otteessa 7 vastuuta sysätään uhrille. Uhri (nainen) on ilmaissut eroaikeensa miehelle, jolloin mies on tappanut naisen ja heidän lapsensa. Keskusteluote antaa ymmärtää, että naisen olisi pitänyt ymmärtää miehen ”hullu” luonne ja olla kertomatta eroaikeista. Keskustelu 3 on myös siinä mielessä erikoinen, että tekijän myöhempiä vaiheita tulee esille. Näissäkin keskusteluviesteissä viitataan hulluuteen ja tekijästä käytetään muun muassa nimityksiä *kävelevä aikapommi*, *hirveän omistushaluinen* ja *hermoheikko*. Toisaalta tekijää nimitetään myös isukiksi. Tosin tämä nimitys viittaa ironiseen sävyyn. Keskusteluketjussa tekijän todetaan olleen humalassa tekohetkellä, mutta häntä nimitetään myös hulluksi. Vaikka humalatila on ohimenevä, mies on kuitenkin hullu, joten hänen syyllisyytensä ei laimennu.

Keskustelu 4 (henkirikostyyppi: äiti tappaa lapsensa) mielenterveysongelmat ovat ainoa selitys henkirikoksille. Äiti on tavallaan ajautunut tilanteeseen.

*Psyykkiseen romahdukseen -ja etenkin näin graaviin- tarvitaan useita tekijöitä, niin alttiutta kuin ulkoisia rasitteita. Syy ei siis voi olla yksin kenenkään, vaikka en tahdo äidin konkreettista osuutta (tekojen suorittaminen) väheksyä millään lailla.
(ote 8)*

On siis selvää, että tekijä ei ole ollut oma itsensä teon aikaan. Keskustelussa tulee esille anopin osuus. Keskusteluketjun alussa viitataan elokuvaan *Kaivo* (1992), joka perustuu henkirikostapaukseen. Elokuvasa äiti joutuu tekemisiin ilkeän anopin kanssa ja tämän kanssa jatkuvat ongelmat ajavat naisen lopulta psykoosiin ja surmaamaan lapsensa. Keskustelu keskittyykin pitkälti anopin ja miniän suhteeseen, joka on mahdollisesti johtanut järkyttävään väkivaltaan. Toisaalta tulee esille, että elokuvasta poiketen oikeassa elämässä samassa talossa asuivat nainen, mies ja naisen äiti, ei miehen äiti.

Kuten otteessa 8 todetaan, tekijän psyykkiseen romahdukseen on tarvittu useita tekijöitä ja henkirikokseen on ajauduttu usein eri tekijöiden kautta. Naista ei voi yksin syyllistää teoista, vaikka hän on tekijä. Henkirikokset ovat ilmaisseet sairautta, eivät henkilön pahuutta. Vaikka hulluudella saadaan selitys henkirikoksille, mielenterveysongelmista parantuminen ihmetyttää. Ihmetystä herättää naisen mielisairaalassa viettämä aika ja paluu takaisin aviomiehen luokse. Onko nainen voinut sittenkään olla kovin sairas, kun hoitoaika on ollut niin lyhyt? Mielenterveysongelmien vakavuus, joka on johtanut lasten surmaamiseen ja hoidossa vietetty aika eivät vastaa toisiaan. Tapauksesta lisää pohdintaa

sekä *Tuomioiden diskurssit* -luvussa että subjektipositioita ja sukupuolen representaatioita kuvaavassa luvussa.

Myös henkirikostyyppin, jossa aikuinen lapsi tappaa vanhempansa, keskustelussa hulluuden luoma motiivi tulee esille. Keskusteluketjun avauksessa on uutinen tapauksesta sekä pohdintaa, onko tekijä voinut seonnut yhtäkkiä, koska teko vaikuttaa suunnitelmalliselta.

Ei tarvitse olla yhtäkkinen sekoaminen, on voinut seota pidemmällä aikavälillä ja se on kärjistynyt tähän.
(ote 9)

Keskustelun edetessä esitetään muun muassa spekulatio keski-ikäisestä miehestä, joka ei jaksaa höperöityvää vanhempaansa ja tappaa hänet. Alkoholi-diskurssissa tuli esille Sykesin ja Matzan klassiset neutralisaatiot -teoria. Esittelin näistä selittelytavoista vastuun kieltämisen, jolla viitataan tekijän oman tahdon hetkelliseen häviämiseen. Erilaisilla ”naksahduksilla” voidaan kuvata vastuun häviämistä. (Kivivuori 2008, 224–225.) Oteessa 9 esitetään, että kyseessä ei tarvitse olla yhtäkkinen sekoaminen – ”naksahdus”.

Yritystoiminta ei kuitenkaan onnistunut ja mies putosi kovaa ja korkealta.
(ote 10)

Keskusteluketjussa on useita lehtiartikkeleita, jotka taustoittavat tapausta. Niistä ilmenee, että tekijän elämä on ollut syöksykierteessä jo pidempään, kuten myös ote 10 antaa ymmärtää. Artikkeleissa rakennetaan kuva, jonka mukaan tekijän elämä on luisunut alamäkeä ja esimerkiksi alkoholin käyttö on riistäytynyt käsistä. Hän ei ole hakenut apua ongelmiinsa tai muuten pyrkinyt parempaan elämäntilanteeseen. Kuten oteessa 9 esitettiin, tekijä on voinut seota pidemmällä aikavälillä ja mielenterveysongelmat ovat kärjistyneet henkirikokseen. Kenellä silloin on vastuu? Tavallaan yhtäkkinen hulluus olisi parempi selitys henkirikokselle kuin ”jatkuva” hulluus.

Liitän hulluus-diskurssiin myös mustasukkaisuuden, joka ei tullut keskusteluissa kovin usein esille, mutta joka rinnastettiin hulluuteen, esimerkki oteessa 7. Keskustelussa 3 (henkirikostyyppi: mies tappaa perheensä) motiivina näyttäytyy alkoholin lisäksi ”järjetön mustasukkaisuus”. Tästä sanaparista hahmottuu, että mustasukkaisuus on jotain, mitä sumentaa ajattelun. Ihminen voidaan siis luokitella hulluksi mustasukkaisuuden vallassa. Keskustelussa 3 tuodaan esille myös omistushalu, joka viittaa mustasukkaisuuteen. Tekijä mieluummin tappaa perheensä kuin menettää heidät johonkin/jollekin muualle.

Parisuhdeväkivaltaan syylistyneiden miesten puhetta tutkinut Katja Kapanen (2005, 54) on havainnut, että ”mustasukkaisuus näytettiin käsitettävän sekä luonnollisena parisuhteeseen kuuluvana ilmiönä että miehiseen luonteeseen ja sukupuoleen kuuluvana piirteenä”. Miehellä on nähty olevan omistusoikeus naiseen ja etenkin tämän seksuaalisuuteen. Nainen halutaan rajata omaan käyttöön. (Kivivuori 2008, 67.) Keskustelussa 3 esille tulevat eroaikeet viittaavat naisen poistumiseen miehen omistuksesta.

Mustasukkaisuuden tausta on evoluutiossa ja sen avulla voidaan nykypäivänäkin selittää miesten käytöstä (Kivivuori 2008, 88). Keskustelussa 1 (henkirikostyyppi: mies tappaa naisen) mustasukkaisuutta ei mainita. Uhrin ja tekijän suhteen kuvataan olleen rakastava. Onko mustasukkaisuus kuitenkin teon taustalla? Ehkä mustasukkaisuus liitetään heteroparisuhteeseen niin luonnollisena ja itsestään selvänä, ettei sitä tarvitse mainita.

Mustasukkaisuus voidaan esittää motiivina parisuhdemurhissa. Tähän liitetään se, että mies kontrolloi naista ja käyttää mustasukkaista väkivaltaa (Kivivuori 2008, 308). Entä kun henkirikoksen tekijä on nainen ja uhri mies? Aineistossa oli yksi tällainen tapaus ja keskustelussa tulee esille ainakin tekijän harjoittama, mahdollisesti pidempiaikainen, kontrolli. Perinteistä mustasukkaisuutta ei ilmene, mutta voiko mustasukkaisuutta olla muustakin kuin esimerkiksi toisesta naisesta? Keskustelussa 2 tulee esille mahdollinen alkoholin käyttö ja siitä ilmeisesti seuranneet ongelmat.

*[tekijä] palasi illansuussa kotiin ja huomasi miehensä olevan humalassa. Rouva päätti, että nyt saa riittää.
(ote 11)*

Otteessa 11 kuvataan naisen ärtymystä miehensä alkoholinkäyttöön. Keskustelussa mainitaan pariskunnan sopimus juomisen lopettamisesta. Näin ei ole käynytkään, joten tekijä on äärimmäisellä tavalla kontrolloinut miehensä tekoa eli juomista ja tappanut hänet.

Naisiin kohdistuva mustasukkaisuus ja siitä seuraava miehen kontrolloiva käytös nähdään luonnollisempana kuin naisen mieheen kohdistama mustasukkaisuus. Sosiaalitutkija Giorgia Serughetti on tutkinut naissurmien uutisointia Italiassa. Hänen mukaansa naisiin kohdistuvat henkirikokset esitetään traagisina rakkaustarinoina. Serughetti: ”On kuin nämä tapaukset päättyisivät huonosti siitä syystä, että suhde oli liian intohimoinen, ikään kuin mies olisi rakastanut naista liikaa” (Lapin Kansa, 25.6.2012). Aineistoni keskusteluissa

rakkautta ei mainita ollenkaan, mutta mustasukkaisuuden voisi ajatella viittaavaan siihen. Enemmän keskusteluissa kuitenkin ilmenevät omistus- ja valtasuhteet, joista lisää pohdintaa subjektipositiota ja sukupuolen representaatiota käsittelevissä luvuissa.

Hulluus on riittävä motiivi henkirikokselle. Tosin hulluuksissa on eroja. Hetkellinen hulluus nähdään hyväksyttävämpänä kuin niin sanottu jatkuva hulluus. Kun hulluus ei ole henkirikoksen tekijän luonteeseen yleisesti kuuluva, teko voidaan ajatella ”naksahduksena”. Kun hulluus on kuvattu jatkuvana, siitä tulee henkilön vallitseva ominaisuus ja usein hulluus ilmenee pahuutena. Hulluudesta ei keskusteluissa kaivata todisteita. Vaikka henkilö on tuomittu syyntakeisena, hän voi olla hullu.

4 Epäilyksen diskurssit

Mahdollista ulkopuolista tekijää pohditaan useassa keskustelussa. Kuitenkin, Suomen henkirikostilastojen mukaan, henkirikoksen tekijä ja uhri yleensä tuntevat toisensa. Viime aikoina on ollut useita tapauksia, joissa tekijä ja uhri ovat toisilleen tuntemattomia⁵. Miksi ulkopuolisen tekijän mahdollisuutta mietitään? Tekisikö uhrin ja tekijän keskinäinen tuntemattomuus henkirikoksesta ymmärrettävämmän tai vähemmän pahan? Antaako tuntemattoman surmaaminen tekijälle pätevän todistuksen hulluudesta ja henkirikos ei tarvitse muita perusteluita?

Keskustelussa 1 (henkirikostyyppi: mies tappaa naisen) epäilyksen diskurssi tulee esille jo toisessa viestissä:

*Olikohan tässä ulkopuolisen hyökkääjän mahdollisuus tutkittu perin pohjin [hymiö]
(ote 12)*

Lisäksi viestissä on tuotu esille uhrin lapsi. Lapselle ulkopuolisen tekijän olemassa olo toisi jonkinlaisen helpotuksen. Henkirikoksen uhri on lapsen äiti ja tekijä isä, jolloin lapsi jää tavallaan yksin. Jos tekijä olisi joku perheen ulkopuolinen, lapselle jäisi isä. Isä on kuitenkin vienyt lapselta tämän äidin ja se lisää teon raakuutta, verrattuna siihen, että uhri olisi ollut lapseton.

*Olisi kannattanut vaimon rikkoa ikkuna ja kertoa huppupäisestä miehestä muuan sananen niin olisi saanut 3 vuotta elellä rauhassa. Hänhän oli niin rauhallinenkin ensihoitajien saapuessa [hymiö] [hymiö]
(ote 13)*

Keskustelussa 2 (henkirikostyyppi: nainen tappaa miehen) epäilyksen diskurssi näyttäytyy vitsinä, jota ei voi ottaa vakavissaan (ote 13). Epäilyksen diskurssi näyttäytyy tavallaan mahdollisuutena ulkopuolisesta tai tuntemattomasta tekijästä. Mahdollisuutta ei ole oikeasti toteutettu, mutta se kuitenkin huomioidaan keskustelussa.

Keskustelussa 3 (henkirikostyyppi: mies tappaa perheensä) epäilyksen diskurssia ei esiinny. Keskustelussa tulee esille syiden diskursseja, kuten hulluus ja mustasukkaisuus. Nämä syyt/motiivit ovat riittäviä eikä näin ollen epäilykselle jää tilaa. Samankaltainen on

⁵ Esimerkiksi Hyvinkään ampuminen toukokuussa 2012, lukiolaistytön murha Varkaudessa huhtikuussa 2012 ja nuoren tytön murha Keravalla heinäkuussa 2008.

keskustelu 4 (henkirikostyyppi: nainen tappaa lapsensa), koska kummassakin henkirikokselle löytyy syy, hulluus. Kuitenkin, keskustelussa 4 epäilyksen diskurssi näyttäytyy.

Miksi tämä lasten äiti oli heti varma syyllinen? Siksikö, että oli paennut kauhuissaan vintille? Oliko silminnäkijöitä, että nimen omaan lasten äiti hukutti omat pienokaisensa kaivoon?

[- -]

Etten syyllistyisi esmes herjaukseen tms, millä ihmeen varmuudella voitiin silloin päätellä, ettei teon tekijä olisi ollutkin joku liian lähellä oleva tai hän ja joku toinen yhdessä.

Paluu lasten isän luo ja yhteiselämän jatkaminen voi kertoa myös anteeksi annosta toisin päin.

(ote 14)

Keskustelussa ei juurikaan pohdita jonkun muun tekijän mahdollisuutta kuin otteessa 14. Epäily on kuitenkin vahva ja sille on perustelunsa. Tekstissä tuodaan esille todistajien puuttuminen eli ei ole varmaa, että juuri lasten äiti on tekijä. Tekijään viitataan sanalla *äiti* kuin korostaen huolehtivaa roolia, joka äitiyteen yleensä liitetään. Tekisikö äiti henkirikoksen? Epäilyksen diskurssi näyttäytyy keskustelussa 4 lähinnä tekijän mielenterveysongelmien todellisuuden pohtimisena: *Nainenko parantui sitten täysin tuosta "mielisairaudesta"*? Mielisairaus on kirjoitettu lainausmerkeissä, jolloin mielisairauden todellisuus kyseenalaistetaan ja spekuloidaan, onko tekijä tekeytynyt mielisairaaksi.

Epäilyksen diskurssiin liittyy muutamia huomionarvoisia seikkoja. Läheisyydessä tapahtuneita henkirikoksia kuvataan karmiviksi ja kamaliksi, usein niitä nimitetään tragedioiksi. Vaikka lähesuhdehenkirikoksia tapahtuu ja niistä uutisoidaan, teot ovat toisaalta yllättäviä. Läheisuudet liittyvät yleensä rakkauteen ja henkirikoksen yhteys tähän järkyttää. Epäilyksen diskurssi esiintyy aineistossani ulkopuolisen tekijän ja tekojen varsinaisen motiivin pohdintana. Henkirikokselle olisi riittävä motiivi, jos tekijä olisi täysin tuntematon – tällöin tekijä voitaisiin nimetä hulluksi ilman spekulointia. Kun tekijä on lähiomainen, täytyy teolle löytyä muu riittävä motiivi. Vaikka sellainen löytyy, sitä ei kuitenkaan välttämättä hyväksytä.

5 Tuomioiden diskurssit

5.1 Henkirikosten määrittely ja tuomiot

Suomen rikoslain mukaan henkirikos on joko tappo, murha, surma tai lapsensurma. Lisäksi laissa on kuolemantuottamus tai törkeä kuolemantuottamus. Rikoslain 21 luvussa määritellään henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset (39/1889, Laki rikoslain muuttamisesta 578/1995). Taposta tuomitaan vankeuteen määrääjäksi, vähintään kahdeksaksi vuodeksi. Henkirikos on murha, jos tappo tehdään vaikkapa vakaasti harkiten tai erityisen julmalla tavalla. Murhan tuomio on elinkautinen. (RL 21:1; RL 21:2.)

Henkirikoksen tekijä voidaan tuomita myös surmasta, mikäli tappo on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty. Huomioon otetaan rikoksen poikkeukselliset olosuhteet, rikosentekijän vaikuttimet tai muut rikokseen liittyvät seikat. Surmasta vankeutta tuomitaan vähintään neljä ja enintään kymmenen vuotta. (RL 21:3.)

Lapsensurmasta tuomitaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Lapsensurman niin sanottuna erityispiirteenä on, että siitä voidaan tuomita vain nainen, joka synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa surmaa lapsensa. (RL 21:4.)

Henkirikostuomioista puhuttaessa on tarpeen mainita myös kuolemantuottamus ja törkeä kuolemantuottamus, vaikka sellaisia rikosnimikkeitä ei aineistostani löytynytäkään. Kuolemantuottamus on tapaus, jossa toisen kuolema aiheutetaan huolimattomuudella. Törkeä kuolemantuottamus aiheutetaan törkeällä huolimattomuudella ja rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kuolemantuottamuksesta tuomitaan sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Törkeästä kuolemantuottamuksesta tuomitaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. (RL 21:8; RL 21:9.)

Tuomion todellinen pituus kuitenkin vaihtelee. Määräaikaiseen vankeuteen tuomittu voidaan vapauttaa ehdonalaiseen vapauteen. Esimerkiksi Matti Laine (Haaste 4/2008) on kiinnittänyt huomiota henkirikosten tuomioiden ongelmallisuuteen. Tapon ja murhan rangaistusasteikko on suuri ja Laine esittääkin seuraavanlaisen tilanteen:

[--] Itä-Suomen hovioikeus tuomitsee henkilön A murhasta elinkautiseen vankeuteen. Turun hovioikeus tulkitsee lähes vastaavan teon tapoksi ja tuomitsee henkilön B määräaikaiseen vankeusrangaistukseen. Jos oletetaan, että molemmat tekijät ovat ensikertalaisia, niin A istuu vankilassa ehkä 13-14 vuotta ja B vain 5 vuotta, koska hänellä on mahdollisuus ehdonalaan vapauteen.
(Laine 2008)

Henkirikoksista tuomittavat vankeusrangaistukset voivat siis vaihdella huomattavasti.

5.2 Keskusteluista

Tuomioiden ongelmallisuus on kiinnittänyt huomiota myös henkirikosaiheisessa verkkokeskustelussa. Etenkin tuomioiden todellinen pituus (verrattuna siihen, mitä oikeudessa on määrätty) ja syyntakeettomuuden vuoksi rangaistuksetta jättäminen herättävät paljon kiistaa.

Miten Suomessa noin vähäisellä tuomiolla neljä ihmistä, joista kolme jopa omia lapsia, murhannut tyyppi selviää kuin koira veräjältä?
(ote 15)

Otteessa 15 tuomion pituuteen viitataan uhrien lukumäärällä ja heidän henkilöllisyydellään. Koska uhreista kolme on ollut tekijän lapsia, tulisi tuomion olla pitempi. Uhreja nimitetään lapsiksi ja käytetään omistusta korostavaa *omia*-sanaa. Lapsia tulisi hoivata ja nähdään luonnonvastaisena surmata lapsia. Tuskin muidenkaan kuin omien lasten surmaaminen olisi hyväksyttävämpää.

mies juoksee lomilla eikä huolta huomisesta ole.
(ote 16)

Tuomiosta on kerrottu aiemmin keskusteluketjussa, että mies on tuomittu elinkautiseen vankeustuomioon korkeimman oikeuden käsiteltä juttu. On huomioitava, että Suomessa elinkautinen ei yleensä ole elinkautinen. ”Elinkautisen tuomion ongelmana on myös sen epämääräisyys, ainakin silloin kun se ei aidosti ole ns. luonnollinen elinkautinen” (Laine, 2008). Vankilatuomio ei tunnu riittävältä ja koska vankilasta pääsee lomille, kuten otteesta 16 ilmenee, keskustelusta löytyy kohtalaisen ärtyneitä kommentteja. Viesteistä löytyy vihamielisyyttä tekijää kohtaan. Uhrien kärsimys rinnastetaan lomille ja mahdolliseen vapauteen pääsyyn.

Keskustelu 4 (henkirikostyyppi: nainen tappaa lapsensa) poikkeaa keskusteluaineistosta siten, että henkirikoksen tekijää ei ole tuomittu vankeusrangaistukseen syyntakeettomuuden vuoksi. Sen sijaan, tekijä oli mielenterveyshoidossa.

Tosin ihmetyttää kuinka vähällä tuo äiti selvisi kuin ei tainnut missään mielisairaalassakaan kauaa olla.
(ote 17)

Sitten on hyvä tekeytyä mielisairaaksi teon jälkeen, että saa lyhyen tuomion ja palata "ymmärtävän" (todennäköisesti yhtä sairaan) miehen luo takaisin. Onneksi eivät saaneet lisää lapsia.
(ote 18)

Otteissa 17 ja 18 mielenterveysongelmien todellisuus tulee esille. Esitetään, että nainen ei oikeasti ole ollut sairas, koska hän oli hoidossa niin vähän aikaa. Toisessa otteessa tuodaan esille mielisairaaksi tekeytyminen, jotta tuomio olisi mahdollisimman lyhyt. Ennen tuomion antamista yleensä tutkitaan tekijän syyntakeisuus. Usein sen arviointi perustuu mielentilatutkimukseen. Tapio Lappi-Seppälän (Haaste 1/2011) mukaan kriminaalipolitiikka kiristyi erityisesti väkivaltarikosten suhteen 1990-luvulla. Tämä lisäsi vankien määrää. Psykiatrisella puolella syyntakeisuusarvioinnit kiristyivät. (Matikkala 2000, 3–4; Kostiainen, Riikka 2011.)

En nyt sanoisi että vähällä. Nimittäin siinä vaiheessa kun mielenterveys on saatu raiteilleen, on täytynyt kohdata se asia että tappoi kaikki kolme lastaan jotka varmasti olivat äidilleenkin rakkaita. Ja vielä elää tuon tosiasian kanssa koko loppuelämä.
(ote 19)

Minä olen kuullut tuosta tapauksesta sen, että äiti on ollut todella todella järkyttynyt teostaan ja sitä katunut jne. Mielestäni hän joutuu koko ajan kärsimään rangaistustaan.
(ote 20)

Otteissa 19 ja 20 naisen ”tuomiota” perustellaan, hän ei ole ollut terve henkirikokset tehdessään. Keskustelu jatkuu pohdinnalla siitä, että onko naisen tuomio ollut riittävä. Tuodaan esille muun muassa se, että äidit, jotka surmaavat lapsensa, ovat yleensä syyntakeettomia. Keskustelussa esitetään, että naisen ”tuomio” jatkuu koko elämänsä ajan. Oikeus ei ole antanut tapauksesta tuomiota, mutta tekijä kärsii rangaistusta koko ajan. Rangaistuksella viitataan siihen, että parannuttuaan nainen on varmaankin tajunnut tekonsa ja tuntee syyllisyyttä.

Lapsillahan on aina kuitenkin mahdollisuus parempaan. Annettakoon heidän päättää elämästään samoin kuin tietysti puolisoidenkin. Vain omasta puolestaan voi päättää.
(ote 21)

Keskustelussa 3 (henkirikostyyppi: mies tappaa perheensä) tekijän myöhempiä vaiheita tulee esille ja hänellä kerrotaan olevan uusi naisystävä. Myös keskustelussa 4 (henkirikostyyppi: äiti tappaa lapsensa) kerrotaan tekijän myöhemmistä vaiheista, esimerkiksi paluusta aviomiehen luo. Tuomiot nähdään riittämättöminä ja tekijöiden elämän jatkuminen on epäreilua. Ihan kuin oikeuden asettama tuomio⁶ ei riittäisi, vaan henkirikoksen tekijän olisi menetettävä kaikki, kuten avioliitto tai mahdollisuus uuteen parisuhteeseen. Henkirikoksen uhreilla ei ole mahdollisuutta elämään (ote 21), joten tekijälläkään ei tulisi olla.

Perhesurmautisointia tutkineen Pasi Kiviojan aineistoon kuuluu myös keskustelun 4 aiheena olevasta henkirikoksesta kertovia lehtiartikkeleita. Hän huomioi: ”Lehdet eivät nostaneet haloota äidin vapauttamisesta, eivätkä tarjonneet vastauksia nykylukijaa hämmentäviin kysymyksiin, kuten miten aviomies voi jatkaa samalla tilalla elämää vaimonsa kanssa, millainen parin tulevaisuus on ilman lapsia ja miten kyläyhteisö ottaa naisen vastaan” (Kivioja 2007, 139). Lisäksi Kivioja mainitsee, että nykyään tilanne olisi ehkä toisin. Varmastikin, koska keskustelun henkirikos on ihmetyttänyt verkkokeskustelijoita vielä 2000-luvulla.

Tuomioiden diskursseihin liittyen on vielä muutama seikka: tuomiosta uutisoiminen sekä yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Näistä ensimmäinen näyttäytyy keskustelussa 1 (henkirikostyyppi: mies tappaa naisen).

Google-haulla en löytänyt mitään muuta kuin ylläolevan Ylen uutisen. Ihmettelen suunnattomasti iltapäivälehtien tapaa uutisoida teosta ja mielentilaan lähtemisestä, mutta itse tuomio "unohdetaan" (vastaavaa on käynyt ennenkin).
(ote 22)

Otteessa 22 tulee esille, että tapauksesta ei ole uutisoitu sen jälkeen, kun tekijä on määrätty mielentilatutkimukseen. Eli henkirikoksen tuomiosta ei ole uutisoitu. Lisäksi keskusteluketjun kahdessa viimeisessä viestissä ihmetellään tekijän nimen puuttumista. Yleensä rikoksen tekijän nimi julkaistaan tuomion yhteydessä. Yksi keskustelija

⁶ Tai kuten keskustelussa 4 tuomiotta jättäminen.

huomauttaakin, että nimen julkistaminen olisi ihan oikein. Miksi tekijän nimen julkitulo on niin tärkeää? Miksi tekijän nimi kiinnostaa? Toisiko se tapauksen ja tuomion todemmaksi? Ihan kuin kansalle oltaisiin velkaa se, että tekijän nimi kerrotaan – ”kansa ansaitsee tietää”. Nimen julkistaminen veisi jollain tavalla tuomitulta yksityisyyden, jota hän ei ehkä tekonsa vuoksi ansaitse. Nimi tavallaan menetetään ja tuomitusta tulee vanki.

Keskustelussa 2 (henkirikostyyppi: nainen tappaa miehen) kiinnitetään huomiota siihen, että tekijä vastasi syytteisiin vapaalta jalalta.

*Tämä jälleen herättää epäilemään, että ehkä se laki ei tässäkään maassa ole sama rikkaille ja "tavallisille" ihmisille.
(ote 23)*

Otteen 23 lisäksi tekijän oletettua yhteiskunnallista eriarvoisuutta korostetaan nimittämällä häntä hienostorouvaksi. Ensimmäisessä viestissä mainitaan, että tekijän terveydentila on vaikuttanut syytteisiin vastaamiseen vapaalta jalalta. Keskustelussa kuitenkin esitetään myöhemmin, että vapaalta jalalta vastaaminen on taloudellisista syistä johtuvaa. Tuodaan esille se, että yleensä henkirikoksiin syyllistyneet ovat vangittuja oikeudenkäyntiin asti. Nainen esitetään rikkaana, joka on ”tavallisesta” poikkeava, parempi.

6 Subjektipositiot ja sukupuolen representaatiot: Mies henkirikoksen tekijänä

Aineistoni keskusteluissa, joissa aiheena olevan henkirikoksen tekijänä on mies, uhreina ovat avovaimo (*keskustelu 1*), perhe (kolme lasta ja vaimo, *keskustelu 3*) ja oma äiti (*keskustelu 5*). Seuraavassa olen käsitellyt keskustelut erikseen ja teemoiksi ovat muodostuneet parisuhdeväkivalta, isyys sekä aikuinen lapsi ja hänen vanhempansa. Mies henkirikoksen tekijänä -luvun viimeisessä osassa hahmottelen yhteenvetona maskuliinisuuden representaatioita sekä tarkastelen uhrien subjektipositioita.

6.1 Keskustelusta 1: Parisuhdeväkivalta

Henkirikostyyppin, jossa mies tappaa naisen, ajatellaan usein olevan perinteinen murha ja tilastojen mukaan suomalaisten henkirikosten toiseksi yleisin uhri on parisuhdekumppanin surmaama nainen (Lehti 2011). Keskustelu 1, kuten useat keskustelut valitsemallani keskustelufoorumilla, lähtee liikkeelle Iltalehden uutisesta. Uutisen otsikko on sama kuin keskustelun otsikkokin eli *Perheriita päättyi henkirikokseen Jalasjärvellä* (Iltalehti 1.5.2010). Huomioitavaa on, että keskusteluketjun yhdeksästä viestistä lähes puolet eli 4 viestiä sisältää uutisia eikä juuri mitään muuta tekstiä.

Mitä keskustelun sisällöstä voi päätellä? Tavallaan se vahvistaa ennakko-oletusta siitä, että henkirikostyyppi on niin sanottu perinteinen murha. Keskusteluketju sisältää paljon uutisia, jotka ovat suoraan kopioitu uutissivustoilta. Uutisen kopioimalla keskusteluun todetaan, että näin on tapahtunut eikä omia kommentteja ole tarpeen lisätä. Viestit, joissa uutisia ei ole, sisältävät pohdintaa alkoholin käytöstä ja vastuusta, jota on kuvailtu diskurssien osiossa.

Kyseisessä henkirikostyyppissä mies tappaa vaimon tai naisen, jonka kanssa on läheisessä suhteessa. ”Suomessa väkivalta on yhdistetty sukupuoleen avoimesti vasta 1990-luvulla” ja silloin alettiin käyttää käsitettä sukupuolittunut väkivalta (Jokinen 2000, 25). Tällä tarkoitetaan väkivallan jakautumista miestekijöihin ja naisuhreihin. Toisaalta käsite on

laajempi ja siinä ovat keskeisiä merkityksellistyvä toiminta ja käytännöt (Keskinen 2010, 243).

Parisuhhteissa tapahtuneet väkivallanteot käsitetään usein yksityisiksi asioiksi – parisuhde pohjautuu yksityisyyteen, kahden henkilön keskinäiseen kanssakäymiseen. Parisuhdeväkivaltaa voi olla monenlaista. Anja Lehtosen ja Sirkka Pertun (1999, 9) mukaan ”väkivalta voidaan määritellä yksilön tai ryhmän suorana tai epäsuorana fyysisen, psyykkisen tai moraalisen voiman käyttönä toista henkilöä, ryhmää tai tavaraa kohtaan”. Feministisessä tutkimuksessa on useasti todettu miehellä olevan valta naiseen, lähes omistussuhde. On myös tutkittu, että naisten kokemassa väkivallassa tekijä on usein tuttu ja läheinen henkilö. (Pohjonen 1994, 66, 73–74; Husso 1994, 131; Keskinen 2010, 246.)

Naisiin kohdistuva väkivalta-käsitteen lisäksi puhutaan lähisuhdeväkivallasta ja sukupuolistuneesta väkivallasta. Lisäksi on käytetty käsitettä perheväkivalta, mutta sitä ei voi käyttää naisiin kohdistuvan väkivallan synonyymina. Uhrina perheväkivallassa voi olla myös lapset ja miehet. Väkivallan muotoja on monia ja se vaihtelee sanallisesta uhkailusta fyysiseen väkivaltaan, jopa raiskauksiin, tappoihin ja murhiin. (Lehtonen & Perttu 1999, 9–10.)

Keskustelussa 1 parisuhdeväkivalta on vallitseva käsite – henkirikoksen tekijä on mies ja uhri nainen. Keskustelussa viitataan *Alibi*-lehteen, josta on saatu taustatietoa tapaukseen. Uhrin ja tekijän suhteen arvellaan olleen pääsääntöisesti rakastava. Henkirikos on tapahtunut tekijän ollessa humalassa ja sillä saadaan riittävä motiivi/selitys teolle. On huomioitava, että vaikka teko olisi ymmärrettävissä, niin sitä ei kuitenkaan välttämättä hyväksytä.

Keskustelu on siis vahvistaa ennakko-oletusta siitä, että henkirikostyyppi, jossa mies tappaa nykyisen tai entisen naisystävänsä/(avo)vaimonsa, on perinteinen. Kyseisessä tapauksessa ei ole naisen lisäksi muita uhreja, joten tapauksen järkyttävyys tai dramaattisuus ei lisäännä, kun verrataan tilanteeseen, jossa uhrina olisi myös lapsia (esimerkiksi isyyteen liittyvä osio tässä tutkielmassa). Kuitenkin, keskustelussa naisen lisäksi mahdolliseksi uhriksi nousee hänen lapsensa. Tavallaan henkirikoksen tekijä, mies, on tehnyt väkivaltaa myös lapselleen.

Karu herätys lapselle, kun saa tietää äidin saaneen surmansa.

(ote 1)

Lapsi tulee otteen 1 lisäksi keskustelussa esille muutenkin. Lisäksi lapsi on mainittu keskusteluun liitetyissä uutisissa. Muutamassa viestissä ihmetellään sitä, että tekijä on hakenut lapsen humalassa isovanhempien luota hoidosta. Vastuuta jaetaan isovanhempien suuntaan. Tapauksesta käytetään ilmaisua ”kamala”. Mies on tavallaan jättänyt lapsen jäljelle – yksin, koska äiti on kuollut ja isä tuomittu vankilaan. Olisiko tapaus vähemmän järkyttävä, jos uhrilla ei olisi ollut lapsia? Onko nainen olemassa vain lapsiaan varten?

Arto Jokinen (2000) käyttää käsitettä miesten väkivalta. Hän on jakanut sen esimerkiksi osiin naisiin kohdistuva väkivalta, miehiin kohdistuva väkivalta sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta (Jokinen 2000, 29). Jokinenkin tuo esille, että parisuhteessa tapahtuva väkivalta on luonteeltaan intiimiä, seksuaalisuuteen ja sukupuolisuuteen kietoutunutta. Se on myös yksi miesten käyttämän vallan muoto. Lisäksi hän on nostanut esille mustasukkaisuuden, johon keskustelussa ei yllättäen viitata. (Jokinen 2000, 35–37.)

Keskustelussa ei tule muita motiiveja esille kuin riita ja alkoholi. Riitaakaan ei mainita muuten kuin keskustelun otsikossa ja kopioidussa uutisartikkelissa, esimerkiksi sen syytä ei spekuloida. Selitykset henkirikokselle ovat kuitenkin riittävät. Riitaan tarvitaan kaksi ja nainen on ollut riidan toinen osapuoli. Parisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden miesten puhetta tutkittaessa on havaittu, että miehet siirtävät vastuuta kumppanille (Ajo & Grönroos 2005, 98). Nainen määritetään aktiiviseksi väkivaltatilanteiden tuottajaksi ja miehellä ei ole muita vaihtoehtoja kuin fyysisen väkivallan käyttö. Naiset käyttävät muunlaista valtaa, heidät nähdään miehiä kyvykkäämpinä verbaalisen vallan käyttäjinä. (Kapanen 2005, 73.) Tekstissä ei suoraan syytetä naista, mutta se on tarpeetonta, onhan riita jo mainittu.

6.2 Keskustelusta 3: Isyys

Keskustelu, joka pohjautuu henkirikostyyppiin mies tappaa perheensä, lähtee liikkeelle kertomuksenomaisella muistelulla ja kyselyllä tapauksesta. Motiiviksi esitetään jo ensimmäisessä viestissä mustasukkaisuus. Tapausta kuvataan karmaisevaksi etenkin siksi,

että uhreina on myös lapsia ja surmat ovat tapahtuneet julmalla tavalla, lukuisin veitseniskuin.

Poliisit löysivät lähistöltä sittemmin perheen isän, joka oli tunnustanut teot. Motiiviksi muodostui järjetön mustasukkaisuus, koska vaimo oli ilmoittanut antavansa anteeksi miehen käytöksen, mutta hakevansa kuitenkin asumuseron.
(ote 2)

Otteessa 2 henkirikoksen tekijää nimitetään perheen isäksi, kuten viestiketjussa muutenkin (myös pelkkä isä). Perheen äiti kuitenkin erotetaan perheestä erilliseksi, nimittämällä häntä vaimoksi. Nainen siis määrittyy ensisijaisesti suhteessa mieheen ja parisuhteeseen, ei suhteessa lapsiin ja äitiin. Nainen on ilmoittanut asumuserosta, joka nähdään keskustelussa mahdollisena motiivin laukaisijana. Tämä viittaa siihen, että nainen on ainakin osittain vaikuttanut miehen väkivaltaisuuteen ja kenties lapset ovat joutuneet uhreiksi sattumalta.

Miesten käyttämää parisuhdeväkivaltaa on selitetty naisten odottamattomalla käytöksellä. ”Mikäli mies ei koe pystyvänsä ennakoimaan läheisiä ihmissuhteitaan, saattaa epävarmuus puhjeta väkivaltana” (Kapanen 2005, 79). Keskustelusta voi olettaa, että nainen on mahdollisesti ajanut miehen nurkkaan. Hän on luvannut antaa anteeksi, mutta aikoo kuitenkin hankkia asumuseron. Tämä voi viitata siihen, että miehellä ei ole nähty olevan muita vaihtoehtoja kuin väkivallan käyttö. Viitataan tällä siihen, että mustasukkaisuus nähdään riittävänä motiivina tässä tapauksessa.

Perhe on hyvin arkipäiväinen käsite ja perhe-elämä on edelleen haave tai tavoite monille. Perheestä on useita teorioita ja malleja. Perhe on sekä instituutio että tunteisiin perustuvat ihmisten yhteenliittymä. Instituutio perhe on siinä mielessä, että siihen liittyy lakeja ja järjestelmiä, kuten avioliitto, verotus, velvollisuus ja asuminen. (ks. esim. Notko 2011.) Perheeseen liittyy romanttinen rakkaus, mutta parisuhde ei riitä muodostamaan perhettä vaan lapset tekevät kulttuurisesti perheen. Tällöin perheessä yhdistyvät naisen antama hoiva, äidillisyyys, itsensä uhraaminen sekä miehekäs turva ja taloudellinen tuki. Tämä ideologinen perhejärjestelmä muodostaa käsityksiä sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. (Nikunen 2005, 131; Notko 2011, 86.)

Isyys on varsinkin aiemmin määrittynyt naisen kautta. Vanhemmuus on ollut jaettu; nainen on ennen kaikkea äiti ja isän rooliksi on/oli jäänyt perheenelättäjä. (Nätkin 1997, 161.) Nykyään kuitenkin korostetaan isän olevan myös aktiivinen vanhempi. Tasa-

arvokeskustelu näkyy myös isyyttä käsiteltäessä – isyys on vanhemmuuden merkityksessä normi, joka ”on kohonnut äitikeskeisen ajattelutavan rinnalle”. (Nätkin 1997, 164.)

Miehellä on (ollut) rooli perheenpäänä ja elättäjänä (Pohjonen 1994, 74). J. P. Roos ja Anna Rotkirch mainitsevat pehmentyneen isyyden, jolla he viittaavat hoivaavan, rakastavan isän ihanteeseen. Tässä on kuitenkin ongelma: ”Samalla kun isyys herkistyy, se myös *demonisoituu*” (Roos & Rotkirch 1997, 6). Lisäksi Roos ja Rotkirch (1997, 7) esittävät, että perhesurmien mahdollinen syy on perinteisen yhteiskunnan isän aseman vahvuus ja sen murtuminen, ”isän asema on haurastunut ja ehdollistunut enemmän kuin miehuus ja miehen asema yleensä”.

Keskustelussa lapset määritellään suhteessa mieheen – isään. Tämä viittaa perinteiseen isän rooliin eli perheenpään, joka ei välttämättä ole aina paikalla. Nainen näyttäytyy perheen taustahahmona, joka on kuitenkin vaikuttanut (henkirikos)tapatumien kulkuun. Keskustelussa perhe jakautuu mieheen ja lapsiin sekä naiseen. Vaikka nainen on keskustelussa määritelty suhteessa mieheen, hänellä on kuitenkin vastuu omasta turvallisuudestaan. Toisaalta äitinä hänellä on myös vastuu lasten turvallisuudesta?

Suvi Keskinen on kiinnittänyt huomiota Nikusen väitöskirjaan ja väkivallantyyppiin mies tappaa perheensä. Mediassa tällaisia tapauksia on kuvattu perhetragedioiksi – ”vaikka kyse on siitä, yksi perheenjäsen surmaa muut” (Keskinen 2010, 249). Herääkin kysymyksiä, onko perhekokonaisuus näin yhteenkuuluva? Sekä ”onko kulttuuriimme kaikesta tasa-arvo-puheesta huolimatta sisäänrakennettuna ajatus, että muut perheenjäsenet kuuluvat miehelle?” (Keskinen 2010, 249.)

Joskus aiemminkin on tullut todettua, että eroaikeistaan ei pahemmin kannata mustasukkaisen tai muuten hullun kanssa keskustella.
(ote 3)

Parisuhdeväkivaltaa tutkittaessa on havaittu, että se ”alkaa yleensä tilanteessa, jossa miehen asema suhteessa naiseen horjuu” (Lehtonen & Perttu 1999, 143). Vaikka keskustelun aiheena oleva henkirikos sijoittuu ennemminkin kategoriaan perheväkivalta, on siinä selviä merkkejä myös parisuhdeväkivaltaan liittyvistä teorioista. Keskustelussa on mainittu naisen kertoneen eroaikeista miehelle ja henkirikosten tapahtuneen sen jälkeen (ote 3). Tavallaan naista syyllistetään väkivallasta ja siitä, että hän haluaa erota.

Nykyään miehellä ei ole ”omistusoikeutta” puolisoonsa, edes lain osalta⁷. Kontrollointia tapahtuu kuitenkin muilla tavoin. Henkirikoksen voi nähdä kontrollin harjoittamisena ja tällöin henkirikoksen motiivityyppinä on ongelmanratkaisu. Tekijän ja uhrin suhde on pidempi. Tekijä pyrkii ratkaisemaan ongelman – kiistan, jonka taustalla voi olla esimerkiksi naisen seksuaalisuuden kontrolloiminen. Tähän voi myös liittyä lasten isyyden epäily ja se voi ääritapauksissa aiheuttaa väkivallan uhkan myös lapselle. Miehen on turvauduttava ”omaan apuun”. (Kivivuori 2008, 67; 308–309.)

Verrattuna aiempaan keskusteluun (henkirikostyyppi: mies tappaa naisen), keskustelussa 3 tekijä näyttäytyy pahana. Aiemmassa keskustelussa suhdetta kuvattiin rakastavaksi, jolloin hetkellinen mielenhäiriö on mahdollinen selitys henkirikokselle. Keskustelussa 3 tekijää nimitetään esimerkiksi ”käveleväksi aikapommiksi”, josta voi olettaa hulluuden jatkuvan. Kuten jo *Syiden ja vastuun diskurssit* -luvussa esitin, hetkellinen hulluus nähdään hyväksyttävämpänä, kun taas jatkuva hulluus liitetään pahuuteen. Tekijän pahuutta todistaa lisäksi se, että henkirikoksen uhreina on myös lapsia.

6.3 Keskustelusta 5: Aikuinen lapsi ja hänen vanhempansa

Keskustelun 5 aiheena on tapaus, jossa henkirikoksen tekijänä on mies ja uhrina hänen iäkäs äitinsä. Nimitän tekijää aikuiseksi lapseksi, koska se kuvastaa uhrin ja tekijän perheyhteyttä vaikkakaan tekijä ei ole enää ikäänsä nähden lapsi. Keskustelu alkaa uutisella. Teon motiivista on pohdintaa jo ensimmäisessä viestissä:

Mitähän ihmeen kummaa tässä voi olla takana? Yhtäkkinen sekoaminen se ei ainakaan ole koska epäillään murhasta eli teko on hienosti sanottuna suunnitelmallinen.
(ote 4)

Hulluutta tarjotaan motiiviksi myöhemminkin ja lisäksi esille tulee raha. Taloudellisen motiivin mahdollisuudesta on paljon keskustelua ja tähän viitataan otteessa 4 mainittaessa suunnitelmallisuus. Keskustelun edetessä tulee esille uutisia, joista selviää miehen

⁷ Esim. raiskaus avioliitossa rikokseksi vuonna 1994 (Väestöliitto).

uhkailleen iäkstä äitiään jo kauan – tässä kiristyksessä motiivina on ilmeisesti ollut raha. Taustoja tulee esille myös enemmän, esimerkiksi miehen aiemmista vaiheista.

*[- -] muuten nuhteettoman taustan omaava keski-ikäinen hermostuu höperöityvälle vanhemmalleen ja jälki on rumaa.
(ote 5)*

Otteessa 4 mainittu yhtäkkinen sekoaminen olisi riittävä motiivi, koska henkilö ei yleensä käyttäydy niin. Myös otteessa 5 mainitaan ”naksahdus”, jonka selityksenä voi nähdä väsymisen ikääntyvään vanhempaansa. ”Naksahdukset” tulivat esille jo *Syiden ja vastuun diskurssit* -osiossa. Niillä kuvataan yleensä sitä, että tekijä ei ole ollut syyntakeinen tekohetkellä (Kivivuori 2008, 225).

*Yritystoiminta ei kuitenkaan onnistunut ja mies putosi kovaa ja korkealta.
(ote 6)*

Rikollisuutta selittävistä teorioista sosiaalinen paineteoria on klassisin. Teoria nojaa ajatukseen sosiaalisesta turhautumisesta ja siihen liittyy myös esimerkiksi taloudellista turhautumista. Keskustelussa 5 sosiaalinen paineteoria näyttäytyy etenkin tekijän taustoista kerrottaessa, esimerkkinä ote 6. ”Modernissa yhteiskunnassa sosiaaliset rakenteet ja taloudelliset suhdanteet vaikuttavat siihen, ketkä joutuvat suljetuiksi ulos ja kuinka usein he kokevat ulossulkemisen” (Kivivuori 2008, 175). Olisivatko taloudellinen turhautuminen ja huono-osainen elämäntilanne voineet olla osasyinä henkirikokseen? (Kivivuori 2008, 174–177.)

*Joo, ei tästä pojasta kyllä mitään pyhimyksen kuvaa saa. Uhkaillut/kiristänyt äitiään varmaan jo pidemmän aikaa. [hymiö]
(ote7)*

Vaikka henkirikokselle löytyy mahdollisia motiiveja, niitä ei hyväksytä. Tekijä näyttäytyy keskustelussa pahana. Tekijää nimitetään pojaksi otteessa 7 ja keskustelussa muutenkin. Vaikka tekijä on 44-vuotias, häntä nimitetään pojaksi, myös tapauksesta kertovissa uutisissa. Tekijä siis määrittyy suhteessa uhriin eli äitiinsä. Lapsuuden ikäkausi on ohitettu, mutta äidin ja pojan roolit ovat pysyneet ennallaan. Mies on palannut aikuisiällä äitinsä luokse, jolloin äiti on jatkanut huolehtimista eli äidin tehtävää?

Jaana Vuori (1991) on tarkastellut äitiysideologiaa sukupolvien välisen valtasuhteen erittelyllä. Hän esittää:

Lapsen ja hoivaajan suhde on jo määritelmällisesti epäsymmetrinen valtasuhde: aikuisilla on sellaisia sosiaalisia kykyjä ja resursseja jotka lapsen täytyy asteittain saavuttaa ennen kuin hän saa täysi-ikäisen tai aikuisen aseman. Ennemmin tai myöhemmin hän sen tässä yhteiskunnassa saavuttaa; ei tarvitse enää aikuisten huolenpitoa, pääsee holhouksen alta ja itsenäistyy taloudellisesti suhteessa vanhempiinsa. (Vuori 1991, 63.)

Keskustelu voisi viitata siihen, että täysi-ikäisyyden rajan ohittanut lapsi ei ole selvinnyt aikuistumisen tehtävästään. Aikuisiässä olevan miehen tulisi olla omillaan. Hän on kuitenkin palannut äitinsä luokse. Äitiys nähdään ikuisena ominaisuutena (Roos & Rotkirch 1997, 8). Keskustelun pohjalta äiti näyttäytyy rooliaan jatkaneena.

*Siinä on Karilla [tekijän nimi, julkaistu tuomiuutisessa] aikaa miettiä tekoaan jokunen suvi. Murhata 80v ja lisäksi oma äiti, en voi ymmärtää tätä tekoa [hymiö]. Luulempa ettei tämän tyyppin yläkerta kestä lusimista ja sitä tosiasiaa että otti hengen äidiltään.
(ote 7)*

Otteessa 7 uhrin ikään ja äiti-rooliin kiinnitetään huomiota. Uhri on iäkäs ja tästä syystä luultavasti kykenemätön puolustamaan itseään. Lisäksi hän on äiti ja lapsen odotetaan kunnioittavan häntä. Tekijä on kuitenkin näistä tosiasioista huolimatta tappanut uhrin, joten teko näyttäytyy käsittämättömänä. Riittävää motiivia ei löydy keskustelussa, vaikka esimerkiksi mahdolliset ”menneisyyden haamut” mainitaan. Kuten jo mainittua, tekijä on ikänsä puolesta ohittanut lapsuuden, häntä nimitetään pojaksi. Koska äitiys on usein ikuinen ominaisuus, onko myös lapsi-ominaisuus? Keskustelussa ei mainita muita subjekteja kuin uhri ja tekijä, tällöin äiti- ja lapsi-roolit ovat kuvaavia.

6.4 Yhteenvetoa miehestä henkirikoksen tekijänä

”Maskuliinisiksi määritellyt ominaisuudet tuottavat miehen kategorian: mitä enemmän yksilö omaa näitä piirteitä, sitä suuremmalla varmuudella hän on ’mies’” (Jokinen 2010, 129). Osa näistä ominaisuuksista ja siten kulttuurisista odotuksista liittyy väkivaltaan, ja se osin selittää miesten naista yleisempää taipumusta väkivaltaan. Toisaalta miehen oletetaan olevan luonnostaan väkivaltainen, tarvittaessa. Hänen täytyy ansaita miehuus, esimerkiksi väkivallan kautta. (Jokinen 2000, 209–211; Jokinen 2003, 10.) Yleisesti maskuliinisuutta

representoi toiminnallisuus, hallitsevuus, suoriutuvuus, järkevyyt, itsehillintä, fyysinen voima ja väkivalta (Jokinen 2003, 8; Lehtonen 1995, 26).

Koska väkivalta liitetään maskuliinisuuteen, onko se hyväksyttävä miehelle kuin naiselle? Jokinen (2003, 10) esittää, että maskuliinisuuden ideaalin takia miesten väkivaltaisuudesta tulee ymmärrettävää. Mikko Lehtonen (1995, 34) taas toteaa, että ”maskuliinisuuden ideaalissa korostuvat rationaalinen ajattelu ja järjestynyt toiminta”. Lisäksi Lehtonen ja Perttu (1999, 142) huomioivat, että vaimoan pahoinpitelevä mies ei riko maskuliinisen kulttuurin perusteita – tosin joitakin yhteiskunnallisia sääntöjä hän rikkoo. Keskusteluaineistoni pohjalta väitän, että väkivaltaisuus on hyväksyttävä miehelle kuin naiselle. Silti, väkivallan kohteet määrittävät sen, miten hyväksyttyä fyysisen väkivallan käyttö on.

Keskusteluissa näkyy selkeästi, ketkä ovat hyväksyttäviä väkivallan kohteita ja ketkä eivät. Ei voi ilmaista, että henkirikos olisi koskaan hyväksyttävää eivätkä keskustelut sellaista annakaan ymmärtää. Kuitenkin, henkirikoksen uhrin ollessa lapsi tai tekijän oma äiti, väkivalta nähdään ei-hyväksyttävänä. Terhi Partanen (2005, 61) esittää: ”Ei-hyväksyttäviksi väkivallan kohteiksi määriteltiin heikompiosaiset, sivulliset, lapset sekä ihmiset, jotka pyrkivät hoitamaan velvollisuutensa”. Tämä tukee keskusteluiden uhripositioita. Kun uhri on ei-hyväksyttävä väkivallan kohde, vastuu henkirikoksesta on tekijällä. Toisaalta oman lapsen surmaaminen voidaan nähdä luonnonvastaisena, mutta ”miesluonto” selittää väkivaltaisuutta kohteesta riippumatta (Nikunen 2005, 172).

Kun taas uhrina on väkivallan kohteeksi hyväksytty henkilö, vastuu teosta jakaantuu myös uhrille. Nainen nähdään aktiivisena väkivaltatilanteiden tuottajana. Kuten keskustelua 3 eritellessä tuli ilmi, nainen voi olla miestä kyvykkäämpi verbaalisesti, jolloin miehelle ei jää muita vaihtoehtoja kuin fyysisen väkivallan käyttö. Väkivalta voidaan siis nähdä osin ymmärrettävänä tapana toimina, kun se on esimerkiksi reaktio ahdistavaan elämäntilanteeseen tai vastaus naisten käyttämään henkiseen väkivaltaan (Notko 2011, 184).

Rikoksentorjuntaneuvoston tilastojen mukaan henkirikokset ovat pääasiassa miesten rikollisuutta, sillä 60 prosenttia henkirikostapauksista on miesten välisiä. Kolmannesosassa henkirikoksista mies on surmannut naisen. (Rikoksentorjuntaneuvosto, Perhe- ja

parisuhdeväkivaltaan liittyvät henkirikokset.) Rikoksentorjuntaneuvoston tilastojen lisäksi rikollisuuden tutkimuksessa on toistuvasti todettu erityisesti väkivallan olevan yleisempää miesten kuin naisten tekemänä. ”Miesten suhteellista rikosalttiutta selitetään usein sillä, että pojille opetetaan nuoresta pitäen väkivaltaa puoltavia arvoja joko avoimesti tai erilaisten piilo-opetusohjelmien avulla” (Kivivuori 2008, 56). Oppimisella ja kulttuurisilla merkityksillä on siis vaikutusta. Lisäksi on olemassa evoluutioteoreettiset selitykset, joilla voidaan selittää vaikkapa miehen naisiin kohdistamaa väkivaltaa. Tämä viittaa usein naisen seksuaalisuuden kontrollointiin. Evoluutiokriminologian mukaan tässäkin tutkielmassa usein esiin tullut mustasukkaisuus on syntynyt lajinkehityksen myötä. (Kivivuori 2008, 64–66.)

Maskuliinisuuden representaatio on siis vahvasti väkivaltainen – tai on ainakin ollut. Väkivaltaa ei voi nähdä pelkkänä biologisena kohtalona, kuten mies vain on väkivaltaisempi, koska hän on syntynyt mieheksi. Kulttuuriset maskuliinisuuden mallit vaikuttavat myös. Lehtosen (1995, 29) mukaan ”maskuliinisuus on toisin sanoen tuotettu kategoria, jolla ei ole pysyvää olemusta”. Valitettavasti usein maskuliinisuus representoituu väkivallan käyttönä. ”Maskuliinisuus ei viittaa vain siihen, mitä kulttuurissa pidetään miesmäisenä tai miehisenä, vaan myös siihen, mitä kulttuurissa miesten oletetaan tekevän, tuntevan ja puhuvan” (Jokinen 2003, 10). Kenties olisi aika kyseenalaistaa mieheen usein luonnollisena liitetty representaatio väkivallasta.

7 Subjektipositiot ja sukupuolen representaatiot: Nainen henkirikoksen tekijänä

Henkirikosaiheisia keskusteluja, joissa tekijänä on nainen, on aineistossani kaksi kappaletta. Ensimmäinen keskustelu viittaa jo käsiteltyyn aiheeseen eli parisuhdeväkivaltaan. Aiemmasta poiketen henkirikoksen uhrina on mies ja tekijänä nainen (*keskustelu 2*). Toinen tämän osion keskusteluaineistoista liittyy henkirikokseen, jossa tekijänä on nainen ja uhrina hänen kolme lastaan (*keskustelu 4*). Näin nainen henkirikoksen tekijänä -osion teemoiksi muodostuvat parisuhdeväkivalta ja äitiys. Osion lopussa pohdin naisen representaatioita ja uhrien subjektipositioita yhteenvedon muodossa.

7.1 Keskustelusta 2: Parisuhdeväkivalta

Keskustelun alussa käy ilmi, että kyseistä henkirikosta ei juurikaan huomioitu lehdistössä. Henkirikoksen puuttuminen sukupuoliteknologioista on epätavallista siinä mielessä, että teko on poikkeava (vrt. henkirikostyyppi: uhrina nainen, tekijänä mies). Tilastojen mukaan 4 prosenttia henkirikoksista on naisen tekemiä ja puolisoonsa kohdistamia (Salmi, Lehti, Sirén, Kivivuori & Aaltonen 2009, 1). Keskustelu alkaa kertomuksella tapauksesta. Kertomukseksi nimitän keskustelun avausta muun muassa sen aloituksen vuoksi (ote 8).

Tapautui Helsingissä maaliskuussa 2006. Pirjo Lounavaara⁸, 60, haki kylpyhuoneesta mineraalitärpättipullon, heitti sisällön wc:ssä seisoneen kolme vuotta vanhemman miehensä päälle ja sytytti tämän tupakansytyttimellä palamaan. Aviomies menehtyi toukokuussa tajuihinsa tulematta.
(ote 8)

Uhri oli arvostettu ja palkittu, kriisialuellakin työskennellyt erikoislääkäri. Hän oli tosin viime vuosina kärsinyt masennuksesta ja pahenevasta päihderiippuvuudesta. Mielialaa oli rassannut eläkkeelle jääminen ja ahdistavaksi muuttunut avioliitto. Uhri oli ollut ennen kohtalokasta iltaa kaksi viikkoa perhetuttaviensa luona karussa väkivaltaista vaimoaan.
(ote 9)

⁸ Tekijän nimi julkaistu keskustelussa, tekstin lihavointi myös keskustelussa.

Henkirikoksen uhria nimitetään uhriksi ja (avio)mieheksi. Keskusteluviestin edetessä uhrin kerrotaan olleen arvostettu ja palkittu erikoislääkäri. Otteessa 9 tuodaan esille mahdollinen masennus ja päihderiippuvuus. Nämä nähdään uhrista riippumattomina asioina ja niitä selitetään esimerkiksi avioliiton muuttumisella ahdistavaksi. Jo ensimmäisessä viestissä uhri esitetään hyvänä ihmisenä, joka kärsii muutamasta ongelmasta. Ahdistavaksi muuttunut avioliitto ilmenee naisen toiminnan tuloksena, ei niinkään miehen.

Parisuhdeväkivallan eri muodot tulevat esille. Parisuhdeväkivalta voidaan määritellä tekotapojen mukaan fyysiseksi, psyykkiseksi, seksuaaliseksi ja taloudelliseksi (Flinck 2006, 19). Keskustelun perusteella tapauksen taustalla on ollut useammanlaista väkivaltaa. Väkivallan tekijänä näyttäytyy henkirikoksen tekijä eli uhrin vaimo.

*Avioeroa pariskunta ei ollut ottanut, koska Pirjolla oli valtava henkinen yliote mieheen. Mies oli myös huolissaan Pirjosta, joka eli hänen tulojensa varassa.
(ote 10)*

Henkirikoksen tekijä kuvataan keskustelussa pahana. Tämä tapahtuu esimerkiksi otteessa 10. Lisäksi kontrastia uhrin ja tekijän välillä korostetaan, miehellä oli huoli vaimostaan. Tosin tekijää ei nimitetä keskustelussa vaimoksi vaan häntä ”puhutellaan” omalla etunimellään. Tällä tavalla tekijää irrotetaan uhrista ja parisuhteesta. Parisuhdeväkivallasta puhuttaessa mieheen liitetään yleensä subjektius ja toimijuus, naisen ollessa passiivinen ei-toimija. Tämä viittaa yleensä siihen, että nainen ei lähde väkivaltaisesta suhteesta. (Notko 2011, 198.) Entä kun tilanne on toisinpäin?

Väkivalta ajatellaan usein miesten toiminnaksi – kuitenkin ensimmäinen suomalainen miesuhritutkimus kertoo, että yhtä suuri osa miehistä ja naisista on kokenut parisuhdeväkivaltaa. ”Fyysisen väkivallan kohteeksi joutumisessa ei sukupuolten välillä ollut eroa, mutta naiset olivat kohdanneet miehiä useammin uhkailua ja seksuaalista väkivaltaa parisuhteessa” (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 6). Lisäksi naiset kokivat enemmän muuta väkivaltaa, esimerkiksi henkistä väkivaltaa (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 18). Myös parisuhdeväkivallan seuraukset ovat erilaiset. ”Naiset kokivat parisuhdeväkivallan seurauksena psyykkisiä oireita kolme kertaa useammin kuin miehet” (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 24). Syyksi on nostettu esimerkiksi naisen fyysinen heikkous verrattuna mieheen.

*Tässähän olisi hyvä esimerkkitapaus siitä, kuinka nainenkin voi harjoittaa vuosikaudet sekä fyysistä että henkistä parisuhdeväkivaltaa.
(ote 11)*

Keskusteluotteessa 11 tulee esille, että naisetkin ovat väkivaltaisia. Tapauksia ei vain tule niin paljon esille. Ihmetystä keskustelussa herättää se, ettei tapauksesta ole uutisoitu. Pidetäänkö naisten tekemä väkivalta piilossa eikä sitä hyväksytä? Voisi kuvitella, että naisen äärimmäinen väkivaltaisuus - väkivalta, joka johtaa kuolemaan - herättäisi median kiinnostuksen ja siitä uutisoitaisiin laajasti.

Syiden ja vastuun diskurssit -osiossa huomioin, että yleensä humalassa tehdyt henkirikokset sivuutetaan kännimurhina. Tämä tapaus kuitenkin poikkeaa siten, että alkoholi tekee henkirikoksen tekijästä ”pahemman”. Alkoholi ei lievennä tekijän syyllisyyttä, kuten aineiston henkirikostapauksissa, joissa tekijänä on mies. Ikään kuin naisen alkoholinkäyttö tuomittavampaa kuin miehen. Mies oli olla kykenemätön hallitsemaan alkoholin käyttöönsä, mutta naisen tulisi osata rajoittaa omaa käyttöönsä. Onko naisen humalassa kiivastuminen epäsuotavaa siksi, että naisen tulisi muutenkin hillitä itsensä ja kieltäytyä alkoholista?

Naisten tekemissä henkirikoksissa, jotka kohdistuvat hänen puolisoonsa, tekoja on selitetty esimerkiksi kontrollin harjoittamisena. Tämä viittaa siihen, että nainen lopettaa itseensä kohdistuvan väkivallan. Pitkään jatkuneesta väkivaltaisesta suhteesta ei nähdä muuta ulospääsyä. (Kivivuori 2008, 308–310.) Verkkokeskustelussa kyseessä olevassa tapauksessa tämäkään ei ole mahdollinen motiivi, vaan ainoastaan mies nähdään väkivallan, useiden muotojen, uhrina.

Henkirikoksen tekijän ja uhrin lisäksi keskustelussa näyttäytyy muutama niin sanottu taustahahmo. Näitä ovat uhrin sisko ja ystävät, jotka ovat ilmeisesti olleet tietoisia väkivallan käytöstä. Tavallaan se, että väkivallasta tiesivät muutkin kuin uhri ja tekijä, väkivalta on todellisempaa, sillä on todistajia. Keskustelussa mies näyttäytyy kohtalaisen avuttomana uhrina, joka on joutunut alistumaan vaimonsa hirmuvallan alle. Kun parisuhdeväkivallan tekijänä on mies ja uhrina nainen, väkivalta ja aggressiivisuus selittyvät miehen luontaisella väkivaltaisuudella tai heteroparisuhteen väkivallan mahdollisuutena. Kuitenkin, kun nainen käyttää väkivaltaa, hän on poikkeava. Naisen yksi

representaatio huolehtivuus taistelee henkirikos-teon kanssa. Naisen toimintaa ei selitetä muuten kuin pahuudella.

7.2 Keskustelusta 4: Äitiys

Keskustelussa 4 henkirikoksen tekijänä on nainen ja uhreina kolme hänen lastaan. Tämä keskustelu on määrällisesti suurin koko aineistostani. Viestejä on yhteensä 86 ja aineistoa sivumäärällisesti noin 35. Erikoista on, että henkirikokset ovat tapahtuneet vuonna 1985 ja keskustelua on käyty vielä vuonna 2012. Väkivallantyyppi esiintyy keskustelussa käsittämättömänä – kuinka joku voi tappaa oman lapsensa? Keskustelu onkin pääasiassa äidin mielenterveysongelmien pohtimista. Hulluus tuo jonkinlaisen selityksen väkivallan teolle.

Keskustelu lähtee liikkeelle *Kaivo*-elokuvan muistelulla:

"Kaivo" kertoo siis kohutapauksesta, jossa eräs nainen hukutti nukkuvat lapsensa kaivoon. Teon taustalla oli hermoromahdus; nainen oli jo pitkään aikaa kärsinyt mielenterveysongelmista ja se sitten purkautui tällä tavalla.
(ote 12)

No onhan se nyt päivänselvää ettei tasapainoinen ihminen lapsiaan kaivoon heitä!
(ote 13)

Otteen 12 pohjalta keskustelu jatkuu todellisen henkirikostapauksen käsittelyyn. *Kaivo*-elokuva (1992) vaikuttaa keskusteluun myöhemminkin. Keskustelussa tulee jo alusta asti esille hulluus/mielenterveysongelmat mahdollisena motiivina, esimerkkinä ote 13. Spekuloidaan muun muassa hermoromahduksen ja syvän psykoosin mahdollisuutta. Keskusteluketju ajautuu pohtimaan myös anopin vaikutusta tekijän mielenterveyden järkkymiseen. Toisaalta myöhemmin keskustelun edetessä selviää, että kyseessä ei ole naisen anoppi vaan oma äiti. Anoppi-miniä-välien spekulointia ehditään keskustelussa käydä läpi pitkään. Ilmeisesti talon vanhempi emäntä on päätenyt itsemurhaan lähes heti henkirikostapauksen jälkeen.

Kait voi olettaa anopin käytöksellään olleen jotakin merkitystä, mutta toisaalta tekijä oli tietenkin sairas.

(ote 14)

Tuo appivanhemman kanssa tappelu taisi olla lähinnä lehdistön luoma myytti. Vähintäänkin asioita suurenneltiin. [- -] Elokuva sitten taisi valita dramaturgiaansa juuri tämän jännitteen.

(ote 15)

Suomalaisessa yhteiskunnassa puhutaan anopin ja miniän väleistä yleensä hyvin stereotyyppisesti ja se tulee keskustelussakin esille. Toisaalta keskustelijat huomioivat sen, että ”anoppi” on esitetty lehdistössä stereotyyppin mukaisesti eikä tämä kuva välttämättä vastaa todellisuutta. Lehdistö on luonut myytin anopin vaikutusvallasta ja aiheuttamista ongelmista. Tapaukseen pohjautuvaan elokuvaan anoppi-jännite on valittu ja se on elokuvassa ollut yksi henkirikosta selittävä tekijä.

Yleensä hulluus on riittävä motiivi henkirikokselle. Kyseisessä tapauksessa kuitenkin pohditaan, onko nainen ollut oikeasti hullu henkirikokset tehdessään:

Nainenko parantui sitten täysin tuosta ”mielisairaudestaan”?

(ote 16)

Jotenkin klassinen kuvaus syyntakeettomasta lapsensurmaajasta; masennus, vaikea, ehkä emotionaalisesti kylmä suhde omaan äitiin, väsymys työtaakan alla jne.

(ote 17)

Tapaus on hämmentävä varmaankin siksi, että se ei ole varsinaisesti lapsensurma, joka viittaa vastasyntyneen surmaamiseen, koska lapset olivat vanhempia. Otteessa 17 lapsensurmaan kiinnitetään huomiota. Vastasyntyneen lapsen surma ”on tavallisesti seurausta epäkypsän naisen psykologisesta stressistä vaikeassa elämäntilanteessa” (Haapasalo & Petäjä 1999, 133). Toinen tyyppi äitien tekemistä lapsen kohdistuvista henkirikoksista on vanhemman lapsen surmaaminen. Nämä kaksi henkirikostyyppiä eivät välttämättä selity psykologisesti samalla tavalla. (Haapasalo & Petäjä 1999, 132–133.) Keskustelussa ne rinnastetaan samaksi asiaksi.

Jaana Haapasalo ja Sonja Petäjä ovat tutkineet lapsensa surmanneita äitejä ja he esittelevät vanhemman lapsen surmanneen äidin muotokuvan. Huomio kiinnittyy siihen, että ”ennen kuin surmateko tai sen yritys tapahtui, nämä äidit olivat usein olleet ’täydellisiä’ äitejä ja huolehtineet lapsestaan esimerkillisen tarkasti” (Haapasalo & Petäjä 1999, 143). Lisäksi

Haapasalo ja Petäjä ovat jakaneet äitien teot viiteen dynamiikaltaan hieman erilaiseen tekotyyppiin⁹.

*Motiivina (sairaalloisena) kenties ajatus lasten pääsemisestä "parempaan paikkaan".
(ote 18)*

Keskustelu viittaa psykoottiseen tekoon, ja tässä tekotyypissä voi olla kyse lapsen pelastamiseen liittyvistä harhaluuloista. Haapasalon ja Petäjän (1999, 130) mukaan: ”Vaikeaa, psykoottistasoista masennusta poteva äiti voi esimerkiksi kuvitella pelastavansa lapsensa pahalta ja vihamieliseltä maailmalta tappamalla hänet”. Otteessa 18 huomioidaan tekijän mahdollinen harhainen motiivi teolle.

Keskusteluissa nostetaan äitiys keskeiseksi – tekijä on nainen, vieläpä äiti. Äidin representaatioon on yleisesti liitetty hoivaavuus ja turvan tuottaminen lapselle. Jonkin on oltava pahasti pielessä, jos näin ei tapahdu. Ritva Nätkin huomauttaa, että suvunjatkamisen prosessi on syvästi yhteiskuntaa rakenteistava tekijä. Vaikka tässä syntyvä sukupuolisuhte on biologinen, se on myös poliittinen. ”Biologisesti argumentoiden naiselle ja miehelle olisi siittämisen ja synnyttämisen perusteella annettu valmiit ja muuttumattomat tehtävät yhteiskunnallisessa työnjaossa ja kulttuurissa.” (Nätkin 1997, 26.) Lisäksi ainakin ennen äitiyden ydinsisältö oli, että äiti on ravitseva, myönteinen ja suhteellisen epäpersoonallinen olento (Nätkin 1997, 150). Tämä käsitys on vieläkin elinvoimainen - naisen tehtävä on ensisijaisesti lasten hoitaminen ja kasvattaminen. Äitiyteen liitetty hoivaavuus on vieläkin yleinen stereotypia. Äidin on suojeltava lastaan, jos tätä uhkaa jokin vaara (Nätkin 1997, 155).

*Valitettavia nämä ihmisten asenteet, että kun tekijä on nainen, niin hyssytellään ja ymmärretään. Jos tekijä olisi mies, olisi hänet tuomittu kovin sanankääntein.
(ote 19)*

*Nainen aivan kuten mieskin voi olla paha ihminen ja naisen tietoisesti tekemät pahat teot voivat kohdistua myös omiin lapsiin.
(ote 20)*

Keskustelussa kiinnitetään huomiota tekijän sukupuoleen (otteet 19 & 20). Vaikka miehet liitetään väkivaltaisuuteen naisia enemmän, myös naiset tekevät väkivaltaa. ”Lähisuhteissa tapahtuneista törkeistä pahoinpitelyistä 40 prosenttia on naisten tekemiä, lasten

⁹ Laajennetut itsemurhayritykset, impulsiivisen aggressiiviset teot, psykoottiset teot, synnytyksen jälkeisessä masennuksessa tehdyt teot ja pahoinpitelytapaukset (Haapasalo & Petäjä 1999, 144).

pahoinpitelyistä puolet” (Törrönen 2009, 14). Otteissa puretaan naisiin perinteisesti liitettyjä representaatioita. Vaikka nainen nähdään miestä lempeämpänä ja huolehtivaisempana, myös hänellä voi olla väkivaltainen puoli.

Keskustelussa henkirikoksen tekijä määrittyy ensin äitinä, sitten vasta vaimona (vrt. keskustelu 3, nainen ensin vaimo, sitten äiti). Naisella nähdään olevan vastuu etenkin lapsistaan. Kun nainen ei ole tätä ”tehtävää” hoitanut, vaan on itse ottanut äitiyden pois surmaamalla lapsensa, tulisi myös avioliiton tuhoutua. Tuomio-diskursseja esiteltäessä käsittelinkin jo sitä, että tekijä on palannut aviomiehensä luo.

*Käsittämätöntä kyllä, että perhe-elämä jatkuu, mutta nainen oli sitten ilmeisesti ja todistetusti täysin sekaisin, joten ehkä siitä saanut ymmärryksen mieheltä osakseen.
(ote 21)*

*Itse ymmärrän kyllä että mies on edelleen kimpassa vaimonsa kanssa. Joka ei ymmärrä, ei taida olla kokenut todellista rakkautta. Kokonaan toinen asia olisi jos nainen olisi tehnyt tekonsa vakaasti harkiten tai pikaistuksissaankin.
(ote 22)*

Keskustelussa ihmetellään sitä, että henkirikoksen tekijä on edelleen yhdessä miehensä kanssa. Toisaalta, ymmärrystä tuo tekijän mielenterveysongelmat, joilla teko on jollain tavalla selitettävissä. Kuten otteissa 22 ja 23 ilmenee, naisen on ollut pakko olla mielenterveysongelmainen henkirikokset tehdessään – ei mies muuten olisi ottanut häntä takaisin. Jos henkirikokset olisi tehty pahuuden takia (vrt. mielenterveysongelman vallassa), olisi keskustelu varmasti vieläkin tuomitsevampaa. Kuitenkin, kun mies tekee henkirikoksen humalassa, se todetaan karmaisevaksi tapaukseksi. Kun nainen tekee henkirikoksen ollessaan psykoosissa, tapausta mietitään ja pohditaan paljon.

7.3 Yhteenvetoa naisesta henkirikoksen tekijänä

Väkivaltaisuutta ei yleensä liitetä naiseen. Hannele Törrönen (2009, 17) esittää, että ”nainen on joko madonna tai huora, joko väkivaltaan kykenemätön uhri tai mielipuolinen naispaholainen”. Tämä vahva kahtiajako tulee esille myös aineistoni keskusteluissa, joissa aiheena olevan henkirikoksen tekijänä on nainen. Kun henkirikoksen tekijä on mies,

väkivalta selittyy esimerkiksi maskuliinisuuden kulttuurisilla representaatioilla. Lisäksi esimerkiksi alkoholi on selittävä tekijä ja riittävä syy.

Naisen tekemät henkirikokset tuomitaan, edes alkoholinkäyttö ei lievennä naisen vastuuta. Toisessa keskustelussa naista kuvataan pahana ja henkirikoksen motiivi on pahuus. Tapauksessa, jossa äiti tappaa lapsensa, motiivi näyttäytyy, mutta keskustelussa pohditaan onko se riittävä. Lisäksi motiivin eli mielenterveysongelmien todellisuutta spekuloidaan. Maskuliinisuuden osalta väkivallan voi nähdä liittyvän sekä luonnollisesti että kulttuurisesti mieheen (ks. luku 6.4). Naisiin väkivalta on vaikeampi liittää, koska usein naiset mielletään luonnollisesti miehiä lempeämpiluonteisiksi (Notko 2011, 189). Tuomitaanko naisten väkivaltaisuus siksi, koska se on vierasta ja pelottavaa?

Matti Laine on pohtinut vapaan tahdon ajatusta ja ihmisen syyntakeisuutta (Haaste 3/2007). Hän huomauttaa, että lapsuus, nuoruus tai mielentila voi poistaa tai alentaa tekojen vastuuta. Tässäkin tutkielmassa esille tullut syyntakeettomuus liitetään perinteisesti mielentilaan ja se edellyttää mielisairautta tai psykoottista tilaa. Persoonallisuushäiriöitä ei yleensä pidetä syyntakeettomuutena. ”On ajateltu, että niissä on enemmänkin kyse ’pahuudesta’ kuin ’sairaudesta’” (Laine 2007). Persoonallisuushäiriöt voivat johtua biologisista syistä ja esimerkiksi aivojen rakenteellisesta toiminnasta, onko silloin kyse pahuudesta vai sairaudesta?

Pahuus näyttäytyy etenkin keskustelussa 2 (henkirikostyyppi: nainen tappaa miehen). Muita motiiveja, esimerkiksi alkoholia, ei juuri huomioida. Keskustelu 4 sisältää ristiriitaistakin keskustelua. Haapasalo ja Petäjä (1999, 147) huomauttavat, että ”kun surmattu lapsi on vanhempi, tekoa ja samalla tekijää voidaan pitää häiriintyneenä helpommin kuin muissa tapauksissa”. Keskustelussa 4 käydään tavallaan kamppailua siitä, onko nainen ollut oikeasti häiriintynyt vai onko hän paha?

Lasten kokema väkivalta järkyttää aina ja kun väkivallan tekijänä on lapsen vanhempi tai vanhemmat, tapauksesta uutisoidaan usein (Notko 2011, 186). Utiskynnys tosin ylitetään vasta, kun väkivalta on äärimmäiseen raakaa eli se johtaa henkirikokseen. ”Lapsiin kohdistuva väkivalta nähdään usein äidin huolenpidon laiminlyöntinä tai äidin väkivaltaisuutena” (Lehtonen & Perttu 1999, 93). Äiti on siis ensisijaisesti vastuussa lapsen hyvinvoinnista.

Maternalismi on ajattelutapa, ”jossa äitiys on naisten tärkein yhteiskunnallinen tehtävä” (Vuori 2010, 116). Usein naiseus ja äitiys on samaistettu kulttuurisesti. Näin on muodostunut naisidentiteetti, joka perustuu äidillisyyteen. Nainen on hoivaava luontaisesti, hänhän voi olla äiti. Lisäksi ”naiset hoivaavat paitsi kotona myös työelämässä ja muussa julkisessa toiminnassaan” (Palin 1996, 228). (Koivunen 1996, 80; Vuori 2010, 116–117.) Vaikka naisen tekemää parisuhdeväkivaltaa käsiteltäessä äitiys ei noussut esille, voisi päätellä, että naisidentiteetti liitetään tekijään. Tai pikemminkin ei liitetä, jolloin tekijä on naisesta poikkeava ja paha.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

8.1 Tutkimuskysymykseen vastaaminen ja yhteenvedoa tuloksista

Pro gradu -tutkielmani aiheena on väkivallan sukupuolittuneet representaatiot henkirikosaiheissa verkkokeskusteluissa. Tarkastelin diskurssianalyysin avulla sitä, miten sukupuoli representoituu väkivaltakeskustelussa. Aineistoni koostui viidestä henkirikosaiheisesta verkkokeskustelusta. Esitin aineistolle kysymyksiä, kuten: Millaisia diskursseja henkirikoksia koskevissa keskusteluissa on tulkittavissa? Sekä: Millaisia subjektipositioita henkirikoksen tekijälle verkkokeskusteluissa annetaan? Entä uhrille? Näiden kautta vastasin tutkimuskysymykseeni.

Verkkokeskustelu on mediaesitys, joka tuottaa representaatioita väkivallasta, sen tekijöistä ja uhreista. Verkkokeskustelu kiinnosti minua siksi, koska halusin tietää mitä ”oikeat” ihmiset puhuvat. Media puhuu median ehdoilla ja näistä ehdoista tärkeimmät ovat usein myyminen ja raha. Mediaa seuraamalla vaikuttaa, että henkirikosten määrä on noussut. Tosiasiassa tilanne on päinvastainen eli henkirikosten määrä on ollut laskussa koko 2000-luvun (esim. Lehti 2012: Henkirikoscatsaus 2011).

Verkkokeskusteluista koostunut tutkimusaineistoni oli paikoin hyvinkin ristiriitainen. Pyrin tulkitsemaan yleiset diskurssit. Tämän jälkeen keskityin subjektipositioiden, joita saattoi löytyä useita, tarkasteluun. Tästä syystä tulokset ovat jakaantuneet kahteen osioon; diskursseihin sekä subjektipositioihin ja sukupuolen representaatioihin. Ensimmäisenä kuvailin syiden ja vastuun diskursseja, joista olennaisimpana nousi esille se, että vastuu henkirikoksesta voi olla muulla kuin tekijällä. Humalatila ja mielenterveysongelmat (hulluus) näyttäytyivät riittävinä motiiveina, jolloin vastuu joko laimeni tai kokonaan poistui tekijältä. Toisaalta vastuu voi jakaantua tekijän lisäksi muihin henkilöihin. Tekijää ja teon motiivia voidaan myös epäillä, kuten epäilyksen diskursseissa ilmeni. Tuomioiden diskursseissa tuomiot ja etenkin tekijöiden elämän jatkuminen nähtiin epäreiluina. Lisäksi yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja tekijän nimen julkistaminen aiheuttivat keskustelua.

Tarkastelin sukupuolen representaatioita subjektiposition käsitteen avulla. Pohdin, millaisiin subjektipositioihin henkirikoksen tekijät ja uhrin asemoitiin verkkokeskusteluissa.

Koska representaatiot ovat subjektisidonnaisia, subjektiposition avulla on mahdollista tarkastella myös niitä (Törrönen 2010, 280). Eli lopulta päädyin vastaamaan kysymykseen: Millaisia subjektipositioita ja sukupuolen representaatioita verkkokeskusteluissa tuotetaan?

Aluksi tarkastelin verkkokeskusteluja, joiden aiheina ovat miesten tekemät henkirikokset. Jaoin tulokset teemoihin parisuhdeväkivalta, isyys sekä aikuinen lapsi ja hänen vanhempansa. Jokinen (2003, 10) on todennut, että maskuliinisuuden ideaalin takia miesten väkivaltaisuudesta tulee ymmärrettävää. Henkirikoksia ei voi varmaankaan ymmärtää, mutta verkkokeskusteluissa oli havaittavissa se, että miesten tekemä väkivalta on hyväksyttävämpää kuin naisen tekemä. Uhrien positioita paikantaessa selvisi, että ei-hyväksyttäviksi väkivallan kohteiksi määriteltiin lapset ja oma iäkäs äiti. Mieheen lähisuhteessa oleva tai ollut nainen taas määriteltiin ainakin osittain aktiiviseksi väkivaltatilanteiden tuottajaksi tai henkirikos selittyi alkoholilla tai hulluudella. Eli mies on tavallaan ajautunut henkirikoksen tekijäksi sattumalta. Toisaalta se taas ei ole sattuma, koska maskuliinisuuden kulttuuriset odotukset muodostavat jo mahdollisuuden siihen.

Nainen henkirikoksen tekijänä -osioon liittyi kaksi aineiston verkkokeskustelua. Teemoiksi muodostuivat parisuhdeväkivalta ja äitiys. Keskusteluista kävi ilmi, että naisten tekemää väkivaltaa on vaikea hyväksyä ja sitä ei juuri näy esimerkiksi mediassa. Kun alkoholi on riittävä motiivi miehen teoille, naiselle se ei olekaan selittävä tekijä. Myös hulluuden riittävyttä motiiviksi pohditaan. Naiset ja väkivaltaiset teot on vaikea liittää yhteen, koska usein naiset mielletään luonnollisesti miehiä lempeämpiluonteisiksi (Notko 2011, 189). Jäinkin pohtimaan, tuomitaanko naisten väkivaltaisuus siksi, koska se on vierasta ja pelottavaa.

Suvi Keskisen (2010, 244) mukaan ”sukupuolella on merkitystä sille, miten väkivallasta puhutaan, miten sitä esitetään ja tulkitaan”. Tämä ilmeni myös tutkielmassani. Väkivallan tekijöinä nainen ja mies ovat erilaisia. Tällä viitataan siihen, että miesten väkivaltaisuus hyväksytään helpommin ja sille löytyy riittäviä syitä helposti. Samat syyt tai motiivit eivät olekaan riittäviä naisten tekemälle väkivallalle.

Esitin tutkielman alussa stereotyypit yhtenä representaation muodoista. Tähän palatakseni voi todeta, että feminiiniset ja maskuliiniset stereotyypit ovat vahingollisia, koska ne rajoittavat sekä naisen että miehen representaatioita. Pitäisi tavallaan nähdä stereotyyppien

läpi ja mielestäni tarkastelemissani verkkokeskusteluissa tähän pyritäänkin, ainakin välillä. (Ott & Mack 2010, 193.)

8.2 Menetelmällisiä pohdintoja

Valitsin aineiston lähestymistavaksi diskurssianalyysin. Tiesin jo alussa, että se ei ole helppo. Diskurssianalyysin käyttöön ei ole mitään yksiselitteistä ohjetta eikä se ole selkeä prosessi. Diskurssianalyysi vaatii aikaa ja luovuutta. Tutkijan – tai tässä tapauksessa paremminkin tutkielman tekijän – on keskusteltava aineiston kanssa ja käydä sitä läpi. Vain siten diskurssit ”herätetään henkiin”. (Jokinen & Juhila 2000, 106.) Kun aloin ajatella diskurssianalyysia enemmänkin lähestymistapana kuin tutkimusmenetelmänä, aineiston käsittely alkoi sujua.

Aiemman perusteella voi pohtia diskurssianalyysin luotettavuutta. Kun tutkimusmenetelmä pohjaa yhden henkilön tulkintaan, tietyt merkityspotentiaalit valitaan ja niitä perustellaan. Olen pyrkinyt kuvaamaan analyysivaiheeni ja tulkintoihini johtaneet yksityiskohdat. Joku toinen voi löytää samasta aineistosta erilaisia merkityksiä. Tärkeintä on pystyä perustelemaan valitsemansa merkitykset ja tulkinnat. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 13; Suoninen 2000, 59.)

En pyrkinyt tutkielmassani selvittämään, miten asiat todellisuudessa ovat eli vastaavatko verkkokeskusteluissa näkyvät representaatiot todellisuutta tai mitä verkkokeskusteluihin osallistuneet henkilöt ovat tarkoittaneet. Olen tarkastellut sitä, minkälaisen todellisuuden verkkokeskustelut tuottavat ja millaisilla keinoilla. Tutkielmani on siis konstruktivistista eli pohjaa ajatukseen, että representaatio on osa todellisuutta (Seppänen 2005, 95).

Verkkokeskusteluista valitsemani aineisto, kuten mikä tahansa muukin analysoitava teksti, ei ole yksiselitteinen tuote, josta tutkimuskysymyksen vastaus nousee kuin itsestään (Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 28). Kieli on diskursiivinen ja sosiaalinen järjestelmä. Se on monitasoinen ja joustava resurssi, joka uudistuu koko ajan. Kielellä on tiettyjä rajoja ja mahdollisuuksia, jotka on otettava huomioon diskurssintutkimuksessa. Koska kielen merkitykset voivat muuttua ja kielellä voi olla useampia merkityksiä eri tilanteissa, on

huomioitava myös merkitysten neuvottelu, johon kuuluvat jännitteet, käytänteet, säännöt, ehdot ja seuraukset. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12.)

Kielenkäyttö on sosiaalista toimintaa, ”jossa rakennetaan sosiaalista todellisuutta ja jolla tehdään erilaisia asioita” (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 10). Kieli paitsi kuvaa maailmaa, myös merkityksellistää, rakentaa, järjestää, uusintaa ja muuntaa sosiaalista todellisuutta. Kieltä tutkittaessa on tärkeä huomioida myös konteksti. Tutkielmassani konteksti on verkkokeskustelu, joka liittyy väkivaltaan. Toisaalta konteksti voidaan nähdä myös laajempänä, kulttuurisia merkityksiä kuvaavana.

8.3 Pohdintaa etiikasta ja luotettavuudesta

Tutkielman eettisyyttä pohtiessani nojaudun Arja Kuulan (2011, 34–35) esittelemään hyvään tieteelliseen käytäntöön. Olen pyrkinyt tutkielmassani huomioimaan omat henkilökohtaiset ominaisuuteni, esimerkiksi ennakko-oletukseni ja häivyttämään tai ainakin tiedostamaan niiden vaikutukset. Tutkielmaa tehdessäni olen pyrkinyt esittämään havaintoni ja päättelyni mahdollisimman selkeästi ja tarkasti. Tutkielma tulee saataville internetiin, joten tulokset ovat avoimesti saatavilla. Näen tarpeellisena pohtia tutkimusaineistoa ja omaa positiotani hieman tarkemmin.

Tutkimusaineistoni koostui viidestä henkirikosaiheisesta verkkokeskustelusta, joissa viestejä yhteensä 134 kappaletta. Keskusteluketjujen viestimäärät vaihtelivat välillä 9–86. Aineistoa ei ollut tarkoitettu tutkimusaineistoksi ja sitä valitessani jouduin rajaamaan aineiston pro gradu -tutkielmaan sopivaksi. Rajasin aineiston koskemaan keskusteluja, joiden aiheena on henkirikoksia, joista löytyy perheyhteys/lähisuhde rikoksen uhrin ja tekijän välillä. Aineistoni on otos ja tarkemmin sen rajauksesta on kerrottu *Tutkimusaineisto*-luvussa.

Pohdin eettisyyttä etenkin tutkielman aineistoa valitessani. Aineisto on kerätty rikosaiheiselta keskustelufoorumilta, jonka viestit ovat kaikille julkisia. Eli keskusteluryhmissä tapahtuva kommunikaatio on julkista (Arpo 2005, 64). Kuitenkin, jos

keskusteluun haluaa osallistua, foorumille täytyy rekisteröityä. Analysoin henkirikosaiheisen keskustelun sisältöä enkä pyri hahmottamaan viestien lähettäjiä eli verkkokeskustelijoita. Keskustelijat käyttävät nimimerkkejä, joista on mahdotonta päätellä heidän henkilöllisyyttään. Nimimerkit eivät tule tutkielmassani esille, vaan olen tarkastellut aineistoa vain viestien sisällön osalta. Keskustelijoiden anonyyminen säilyy.

Halusin aineistokseni väkivaltakeskustelua median ulkopuolelta eli tavallisten ihmisten keskustelua. Janne Virkkusen mukaan: ”Internetin keskustelupalstat tarjoavat kansalaisille väylän käydä keskustelua” (Helsingin Sanomat, 28.3.2010). Valitsemani keskustelufoorumi keskittyy rikoksiin, joten keskustelu on tietyn tyyppistä ja sen taso on mielestäni laadukkaampi kuin esimerkiksi Suomi24-foorumilla¹⁰. Henkirikos-keskustelu on laajaa mediassa, mutta median puheenvuoro on yksipuolinen. Toivon pro gradu -tutkielman avulla tuovani myös muunlaisia puheenvuoroja ja mielipiteitä esille. Keskustelufoorumien viestien analysoinnilla myös ”oikeiden ihmisten” ääni tulee esille. On toki huomioitava, että verkkokeskustelut eivät heijasta yleistä mielipidettä asioista.

Käytettäessä verkkokeskustelufoorumia aineistona, on arvioitava keskustelujen aihepiirin arkaluonteisuus ja mahdollinen henkilökohtaisuus (Kuula 2011, 186). Henkirikokset liittyvät aineistooni olennaisesti ja ne voisi luokitella arkaluonteisiksi asioiksi. Olen pohtinut eettisyyttä verkkokeskustelujen osalta, mutta toki sitä on pohdittava myös keskustelujen aiheena olevien henkilöiden osalta. Henkirikoksista uutisoidaan mediassa ja uhriksi joutuminen tavallaan poistaa yksityisyyden, valitettavasti. Henkirikoksista tuomittujen henkilöiden nimet kerrotaan. Esimerkiksi perhesurmat saavat paljon huomiota mediassa. Sekä teko että sen taustalla olevat yhteiskunnallisesti merkittävät syyt selittävät tätä huomiota. Väkivaltaisista rikoksista kertomista on pohdittu – tulisiko niistä kertoa ja millä tavalla tämän kerronnan tulisi tapahtua?

Tutkielman tekijänä oli tärkeää määrittää oma positioni. Kuten aiemmin tuli esille, tutkielma on minun tulkintaani. Olen pyrkinyt tiukkaan aineistolähtöisyyteen eli tässä suhteessa tutkielmani on analyttistä diskurssianalyysia (Jokinen & Juhila 1999, 86). Olen tarkastellut aineistoni tekstisisältöä ja yrittänyt etsiä siitä avoimesti vastauksia eli tavallaan

¹⁰ Suomi24-keskustelualueelle ei vaadita rekisteröitymistä viestien lähettämiseen. Riikka Turtiaisen (2009, 216) mukaan ”tämä houkuttelee mukaan häiriköitä, millä on vaikutuksensa kommunikoinnin tasoon”.

olen pyrkinyt olemaan ulkopuolinen tutkija. Juhila (1999, 202) kuitenkin huomauttaa, että ”myös itsensä ulkopuoliseksi määrittäminen suhteessa tutkittavaan toimintaa on toiminnallinen positio”.

En pyrkinyt kuvaamaan todellisuutta, vaan verkkokeskustelujen todellisuutta. Tämä tapahtui kielen kautta – enhän muuten voisi tuloksia ilmaista. Tutkielmassa käyttämäni kieli on konstruktivistista kuten muukin kieli. Eli samalla kun kerroin analyysituloksista, myös loin sosiaalista todellisuutta. Ja tämä luominen tapahtui omista lähtökohdistani. Eli vaikka pyrin olemaan aineistolle avoin, olen vaikuttanut tutkimustuloksiin tulkinnallani. (Jokinen 1999, 41; Jokinen, Juhila & Suoninen 2000, 23.)

Diskurssianalyttisia tutkijan positioita ovat analyytikko, asianajaja ja tulkitsija. Analyytikko käyttää tiettyjä metodeja ja pyrkii pitämään oman osallisuutensa suhteensa aineistoon mahdollisimman pienenä (Juhila 1999, 203). Asianajaja pyrkii tiettyyn päämäärään, hänellä on jonkin asia, jonka hän haluaa saavuttaa. Tulkitsijalle tutkimusaineisto näyttäytyy mahdollisuuksien maailmana. Tulkitsija-positiossa keskeistä on tutkijan ja analyysin sekä aineiston välinen vuorovaikutussuhde. Positioiden välillä on mahdollista liikkua tutkimuksen eri vaiheissa. (Juhila 1999, 203–212; 227.) Ennen analyysin tekoa tiedostin omat ennako-oletukseni aineistoon. Pyrin toimimaan analyytikon roolissa. Toisaalta myös tulkitsijan positio vaikuttaa tutulta, tosin tulkitseminen kuuluu diskurssianalyysiin olennaisesti muutenkin. Aineiston osalta minut voi luokitella myös ”lurkkijaksi” (engl. *lurk*), koska luin verkkokeskustelujen viestejä ja seurasin niitä ilman, että itse otin niihin osaa (Turtiainen 2009, 217).

8.4 Väkivallasta ja henkirikoksista

Tutkielmastani ei voi tehdä yleistäviä johtopäätöksiä. Verkkokeskusteluaineisto, jota analysoin, on pieni. Lisäksi on huomioitava, että verkkokeskusteluissa puhuvat tietyt ihmiset – sieltä ei voi olettaa löytävänsä yleisiä mielipiteitä ja totuuksia. Parisuhdeväkivaltaa olen käsitellyt tutkielmassa vain heterosuhteiden osalta. Yhteiskunnan ollessa heteronormatiivinen, lesbo- ja homosuhteiden väkivallalle olisi muodostunut

erilainen konteksti verrattuna heterosuhteiden väkivallan kontekstiin (Keskinen 2010, 247). Lähisuhteet valitsin aineistoani rajaaviksi muun muassa siksi, että ”perhesuhteet eivät ole vain ihmissuhteita vaan samanaikaisesti myös kulttuurisia käsityksiä ja institutionaalisia käytäntöjä” (Notko 2011, 31). Tutkielmassa tulee esille tiettyjä kulttuurisia ja yhteiskunnallisia representaatioita sukupuolesta.

Tutkielmaa tehdessäni pohdin väkivallan käsitettä paljon. Yleensä väkivalta näyttäytyy jatkuvana toimintana, kun taas henkirikosaiheisia verkkokeskusteluja tarkastellessani, väkivallan käyttö ilmeni yleensä hetkittäisenä. Tekijät kuvattiin normaaleina, vaikkapa isänä tai äitinä, kunnes tapahtui jotakin yllättävää, esimerkiksi mielen sairastuminen. Riittävä syy henkirikokselle voi olla humalatila ja sitä seuraava hallitsematon kiivastuminen. Näin jokainen on mahdollinen henkirikoksen tekijä. Miten väkivaltaan voi puuttua, jos se tapahtuu vain kerran?

Kuten jo useaan otteeseen on todettu, henkirikosten määrä on ollut laskussa koko 2000-luvun, vaikka mediaa seuraamalla voisi käsittää muuta. Kuitenkin, rikokset ovat nykyään törkeämpiä (esim. Keskisuomalainen 18.1.2013). Lapin poliisilaitoksen alueella väkivaltaan liittyvien tehtävien ja rikosten määrä on ollut kasvussa koko 2000-luvun. Lapin Kansasta ilmenee, että ”pahoinpitelyjä tehdään entistä enemmän yksityisellä alueella, muun muassa kodeissa” (LK 24.1.2013). Toisaalta tilastoihin vaikuttavat monet asiat¹¹.

Se, että rikokset ovat muuttuneet törkeämmiksi ja henkirikoksia ylipäänsä tapahtuu, kertoo huonosti voivasta yhteiskunnasta. Etenkin kun suhteet, joissa tulisi olla rakkautta, päättyvät äärimmäiseen väkivaltaan, jotakin on pahasti pielessä. Mielestäni väkivallan käyttöä tulisi pyrkiä selittämään, jotta sitä voitaisiin vähentää. Terhi Partanen (2005, 71) ehdottaa, että ”väkivallan käytön selittämisessä tulisi enemmän huomioida sosiaalisten diskurssien valtaa ja väkivaltaa täytyisi tarkastella myös näihin arkipäiväisiin sosiaalisiin diskursseihin kiinnittyvänä ilmiönä”. Verkkokeskustelujen tutkiminen voi olla yksi mahdollisuus selitettäessä väkivallan käyttöä. Tietenkään verkkokeskusteluista ei löydy ratkaisua yhteiskunnan ongelmiin, mutta ne voivat avata kulttuurissa vallitsevia diskursseja.

¹¹ Henkirikosten määrä tiedetään hyvin, muu väkivalta voi jäädä kokonaan piiloon ja tilastojen ulkopuolelle (Kivivuori 2007, 21).

Internet on mahdollistanut rajattoman viestinnän ja ”sen kautta kuka tahansa voi koska tahansa päästä ääneen ja osallistua julkiseen keskusteluun” (Heikki Hellman, HS, 28.3.2010). Verkkokeskustelut tuottavat kulttuurisia merkityksiä ja representaatioita. Representaatiot eivät vain heijasta yhteiskunnallisia arvoja ja ymmärryksiä, vaan ne myös rakentavat niitä. Ne myös ”rakentavat erilaisia kehyksiä todellisuuden ymmärtämiselle” (Paasonen 2010, 41).

Marita Husson (1994, 140) mukaan:

Väkivalta on keino, ei päämäärä sinänsä. Se on keino alistaa, herättää huomiota ja viedä oma näkemys lävitse. Useissa tilanteissa se on myös yhteiskunnan hyväksymä keino. Yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti tarkasteltuna naisiin kohdistuva ruumiillinen väkivalta ei siis ole erillinen poikkeusilmiö. Se on osa laajempaa kokonaisuutta, osa yhteiskunnassamme vallitsevaa ’päämäärä pyhittää keinot’ -asennetta, jossa vallitsevan yhteiskunnallisen hierarkian sanelema vahvemman valta heikompaan hyväksytään ja siihen liittyvä väkivalta sivuutetaan.

Vaikka Husson teksti on lähes kaksikymmentä vuotta sitten kirjoitettu, tutkielman perusteella naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen hiljaisesti hyväksyttyä. Naisten tekemä väkivalta kuvataan poikkeavana pahuutena. Perheen sisäiseen väkivaltaan liittyy vastuun siirtäminen ja valta. Lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ei haluta hyväksyä. Suvi Ronkainen (2008, 392) esittää, että suomalainen yhteiskunta on puuttunut väkivaltaan hitaasti: ”Tiivistäen sanottuna suomalaista hyvinvointivaltiota suhteessa väkivaltaan leimaa yllättävä toleranssi pitkään jatkunutta ja pitkään tiedossa ollutta sosiaalista ongelmaa kohtaan”. On pyritty luomaan sukupuolineutraali palvelujärjestelmä, mutta sen sisällä vaikuttavat vahvasti sukupuolittuneet odotukset (Ronkainen 2008, 396).

Ronkaisen (2008, 396) mukaan, väkivaltatyön pitäisi pystyä näkemään väkivallan sukupuolirakenne ja toimijuuksien erot. Lisäksi sukupuolittuneiden odotusten vaikutus olisi oivallettava (Ronkainen 2008, 396). Väkivaltaa ja henkirikoksia ehkäisevä työ on kaikkien vastuulla. Uusia keinoja on löydettävä. Yksi tärkeä tehtävä on purkaa ja tehdä näkyviksi vallitsevia väkivallan sukupuolittuneita representaatioita.

Kirjallisuus

Ajo, Annmari & Grönroos, Sanna. 2005. Selittäminen ja vastuunotto miesten puheessa. Teoksessa Holma, Juha M. & Wahlström (toim.). Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä. Helsingin yliopisto, 90–114.

Apo, Satu. 2001. Viinan voima. Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja -kulttuuriin. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Arpo, Robert. 2005. Internetin keskustelukulttuurit. Joensuu: Joensuun yliopisto. Saatavilla: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_952-458-705-X/urn_isbn_952-458-705-X.pdf. (Luettu 20.11.2012.)

Fairclough, Norman. 1997. Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.

Flinck, Aune. 2006. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Rikottu lemmenmarja. Tampere: Tampere University Press. Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/67636>. (Luettu 7.1.2013.)

Haapasalo, Jaana & Petäjä, Sonja. 1999. Äidit lapsensa surmaajina. Teoksessa Jaana Haapasalo (toim.). Väkivallan kierre. Tietosanoma Oy, 127–162.

Hassi, Satu. 1991. Äiti on jumalista ensimmäinen. Teoksessa Nopola, Sinikka (toim.). Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo? Juva: WSOY, 159–177.

Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina. 2010. Tuhansien iskujen maa – Miesten kokema väkivalta Suomessa. HEUNI: Helsinki. Saatavilla: <http://www.heuni.fi/Etusivu/Publications/1284990374295>. (Luettu 8.1.2013.)

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Helsingin Sanomat, 28.3.2010. Hellman, Heikki. Verkkokeskustelut täyttyvät usein huudosta ja ennakkoluuloista. Saatavilla:

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Verkkokeskustelut+t%C3%A4yttyv%C3%A4t+usein+huudosta+ja+ennakkoluuloista/1135255011203>. (Luettu 20.12.2012.)

Husso, Marita. 1994. Parisuhdeväkivalta ja pahoinpidelty ruumis. Teoksessa Heinämaa, Sara & Näre, Sari (toim.). 1994. Pahan tyttäret – sukupuolitettu pelko, viha ja valta. Tampere: Gaudeamus, 130–145.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi. 1999. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. 1999. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 54–101.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi. 2000. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero. 2000. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 75–111.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. 1999. Esipuhe. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. 1999. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 9–17.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. 2000. Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero. 2000. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 17–48.

Jokinen, Arto. 2000. Panssaroitu maskuliinisuus: mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.

Jokinen, Arto. 2003. Miten miestä merkitään? Teoksessa Jokinen, Arto (toim.). Yhdestä puusta – Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: Tampere University Press. s. 7–32.

Juhila, Kirsi. 1999. Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. 1999. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 201–233.

Kapanen, Katja. 2005. Naiskuvat miesten puheessa. Teoksessa Holma, Juha M. & Wahlström (toim.). 2005. Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehtoväkivallalle -ryhmissä. Helsingin yliopisto, 72–90.

Keskinen, Suvi. 2010. Sukupuolistunut väkivalta. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.). 2010. Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 243–257.

Keskisuomalainen 18.1.2013. SS: Rikokset ovat entistä törkeämpiä. Saatavilla: <http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/ss-rikokset-ovat-entista-torkeampia/1289173>. (Luettu 19.1.2013.)

Kivioja, Pasi. 2007. Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Tampereen yliopisto.

Kivivuori, Janne. 2007. Lapset henkirikosten uhrina. Teoksessa Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. 2007. Ellonen, Noora, Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 21–25.

Kivivuori, Janne. 2008. Rikollisuuden syyt. Jyväskylä: Nemo.

Knuuttila, Tarja & Lehtinen, Aki Petteri. 2010. Johdanto: Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Teoksessa Knuuttila, T. & Lehtinen, A. P. (toim.). 2010. Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Helsinki: Gaudeamus, 7–35.

Koivunen, Anu. 1996. Sorto. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.). Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino, 77–111.

Kostiainen, Riikka. 2011. Kriminaalipolitiikan suuret muutokset. Haaste 1/2011. Saatavilla: <http://www.haaste.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1290610405500>. (Luettu 28.1.2013.)

Kupiainen, Reijo. 2005. Mediakasvatuksen eetos – Fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Kuula, Arja. 2011. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.

Laine, Matti. 2007. Syndroomat vai vapaa tahto? Haaste 3/2007. Saatavilla: <http://www.haaste.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1330604096304>. (Luettu 23.1.2013.)

Laine, Matti. 2008. Murha ja elinkautinen. Haaste 4/2008. Saatavilla: <http://www.haaste.om.fi/Etusivu/Juttuarkistoihteittain/Kriminologia/1302673259682>. (Luettu 24.1.2013.)

Lapin Kansa. 25.6.2012. Jenni Meronen. Naissurmat lisääntyvät Italiassa. STT, Rooma. 04-05 Ulkomaat.

Lapin Kansa. 24.1.2013. Merja Vehmas. Väkivalta siirtyy sisälle. A20 Uutiset.

Laukkanen, Marjo. 2007. Sähköinen seksuaalisuus – Tutkimus tyttödestä nettikeskusteluissa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

de Lauretis, Teresa. 2004. Itsepäinen vietti. Jyväskylä: Vastapaino.

Lehti, Martti. 2011. Henkirikoskatsaus 2010. Verkkokatsauksia 17/2011. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Saatavilla: <http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1290609746064>. (Luettu 8.1.2013.)

Lehti, Martti. 2012. Henkirikoskatsaus 2011. Verkkokatsauksia 23/2012. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Saatavilla: <http://www.optula.om.fi/1324022193730>. (Luettu 8.1.2013.)

Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Tampere: Studia.

Lehtonen, Mikko. 1995. Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen. Tampere: Vastapaino.

Matikkala, Jussi. 2000. Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Jyväskylä: Kauppakaari OYJ.

Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi. 2004. Mediamarkkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-Kirjat.

Nikunen, Minna. 2005. Surman jälkeen itsemurha. Tampere: Tampereen yliopisto.

Notko, Marianne. 2011. Väkipalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nätkin, Ritva. 1997. Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Tampere: Gaudeamus.

Ojajärvi, Sanna. 2004. Toistamisen politiikka: Judith Butler ja sukupuolen tekeminen. Teoksessa Mörä, Tuomo, Salovaara-Moring, Inka & Valtonen, Sanna. (toim.). 2004. Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus, 255–274.

Ott, Brian L. & Mack, Robert L. 2010. Critical Media Studies: an introduction. Singapore: Wiley-Blackwell.

Paasonen, Susanna. 2010. Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa Saaremaa, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.). Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 39–49.

Palin, Tutta. 1996. Ruumis. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.). Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino, 225–245.

Partanen, Terhi. 2005. Miehin osakulttuuri ja väkivallan käytön oikeuttaminen. Teoksessa Holma, Juha M. & Wahlström (toim.). 2005. Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihetohtoväkivallalle -ryhmissä. Helsingin yliopisto, 51–72.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Pohjonen, S. 1994. Parisuhde rikoslainsäädännössä. Teoksessa Heinämaa, S. & Näre, S. (toim.). 1994. Pahan tyttäret – sukupuolitettu pelko, viha ja valta. Tampere: Gaudeamus, 60–79.

Rikoksentorjuntaneuvosto. Perhe- ja parisuhdeväkivaltaan liittyvät henkirikokset. Saatavilla: <http://www.vakivalta.rikoksentorjunta.fi/48958.htm>. (Luettu 28.1.2013.)

Rikoksentorjuntaneuvosto. Alkoholi ja henkirikokset. Saatavilla: <http://www.vakivalta.rikoksentorjunta.fi/48959.htm>. (Luettu 28.1.2013.)

Rikoslaki 578/1995. 21 luku Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista.

Ronkainen, Suvi. 2008. Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 4/2008, 388–401. Saatavilla: <http://www.julkari.fi/handle/10024/101398>. (Luettu 30.1.2013.)

Roos, J.P. & Rotkirch, Anna. 1997. Hirveät vanhemmat. Teoksessa J.P. Roos & Anna Rotkirch (toim.). 1997. Vanhemmat ja lapset. Sukupolvien sosiologiaa. Tampere: Gaudeamus. s. 5–18.

Rossi, Leena-Maija. 2010a. Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Teoksessa Knuuttila, T. & Lehtinen, A. P. (toim.). 2010. Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Helsinki: Gaudeamus, 261–276.

Rossi, Leena-Maija. 2010b. Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.). 2010. Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 21–39.

Salmi, Venla, Lehti, Martti, Sirén, Reino, Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko. 2009. Perheväkivalta Suomessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 12/2009. Saatavilla: <http://www.optula.om.fi/1247667026356>. (Luettu 15.1.2013.)

Sarpavaara, Harri. 2004. Ruumiillisuus ja mainonta. Diagnoosi tv-mainonnan ruumiillisuusrepresentaatioista. Tampere: Tampereen yliopisto.

Seppänen, Janne. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.

Sulkunen, Pekka. 1997. Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.). Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Tampere: Gaudeamus.

Suominen, Jaakko. 2009. Johdannoksi: netin kulttuurihistoriaa. Teoksessa Saarikoski, Petri, Suominen, Jaakko, Turtiainen, Riikka & Östman, Sari. 2009. Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria. Helsinki: Gaudeamus, 7–23.

Suominen, Jaakko. 2009. Kaiken maailman tieto? Internet tietämisen kohteena, lähteenä ja välineenä. Teoksessa Saarikoski, Petri, Suominen, Jaakko, Turtiainen, Riikka & Östman, Sari. 2009. Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria. Helsinki: Gaudeamus, 116–157.

Suominen, Jaakko. 2009. Netti – kulttuurisesti omaksuttu? Teoksessa Saarikoski, Petri, Suominen, Jaakko, Turtiainen, Riikka & Östman, Sari. 2009. Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria. Helsinki: Gaudeamus, 265–278.

Suoninen, Eero. 1999. Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. 1999. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 101–126.

Suoninen, Eero. 2000. Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero. 2000. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 48–75.

Sykes, Gresham & Matza, David. 1957. Techniques of Neutralization: A Theory of Juvenile Delinquency. American Sociological Review 22:6, 664–670. Saatavilla: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/2089195?uid=3737976&uid=2&uid=4&sid=21101607416151>. (Luettu 12.1.2013.)

Tainio, Liisa. 2001. Puhuvan naisen paikka. Sukupuoli kulttuurisena kategoriana kielenkäytössä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Taylor, Stephanie. 2001. Locating and Conducting Discourse Analytic Research. Teoksessa Wetherell, Margaret, Taylor, Stephanie & Yates, Simeon J. Discourse as Data. A Guide for Analysis. Sage Publications Ltd, 5–49.

Turtiainen, Riikka. 2009. Tunne netissä. Teoksessa Saarikoski, Petri, Suominen, Jaakko, Turtiainen, Riikka & Östman, Sari. 2009. Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria. Helsinki: Gaudeamus, 193–234.

Törrönen, Hannele. 2009. Ketä tekis mieli vetää lättyyn? Teoksessa Törrönen, Hannele (toim.). 2009. Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10, 13–17.

Törrönen, Jukka. 2010. Kuvaus, näkökulma, ääni: Representaatioiden analyysi empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Teoksessa Knuuttila, T. & Lehtinen, A. P. (toim.). 2010. Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Helsinki: Gaudeamus, 276–305.

Vuori, Jaana. 1991. Elämän kokoiset äidit. Teoksessa Nopola, Sinikka (toim.). 1991. Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo? Juva: WSOY, 49–67.

Vuori, Jaana. 2010. Äitiys sukupuolikysymyksenä. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.). 2010. Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 109–120.

YLE 26.11.2012. Kirjailija Sofi Oksanen: Suomessa saa ehdollista käsittämättömistä väkivaltarikoksista. A-Studio. Saatavilla:

http://yle.fi/uutiset/kirjailija_sofi_oksanen_suomessa_saa_ehdollista_kasittamattomista_vakivaltarikoksista/6391989. (Luettu 2.1.2013.)